

Tradition och modernisering

En kulturhistorisk analys av hur kontrasterna i ett moderniserat Amerika syns genom nio
finländska emigranternas livsberättelser

Emma Björklund

Matrikelnummer: 38048

Avhandling pro gradu

Allmän historia

Handledare: Holger Weiss & Ann-Catrin Östman

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

26.03.2019

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Allmän historia	
Författare: Emma Björklund	
Arbetets titel: Tradition och modernisering - En kulturhistorisk analys av hur kontrasterna i ett moderniserat Amerika syns genom nio finländska emigranternas livsberättelser	
Handledare: Holger Weiss & Ann-Catrin Östman	
<p>Emigrationen från Finland till Amerika var under 1800–1900-talet synlig i det finländska samhället. Emigrationen var ett resultat av den försämrade tiden i hemlandet och en strävan efter framgång och rikedom. Amerika har i många avseenden setts som ett föregångsland i finländarnas ögon. Finland kom av flera olika omständigheter senare in i moderniseringen än Amerika. De finländare som emigrerade över Atlanten under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet upplevde skillnader mellan sitt före detta hemland och sitt nya. Skillnaderna var bland annat i tankesätt, livsstil och uppfinningar. Distinktionen i den här avhandling är således att Finland representerar emigranternas bakgrund och tradition, medan Amerika representerar det nya och moderniserade som emigranterna möter.</p> <p>Avhandlingens syfte är att analysera nio svensktalande finländska emigranternas livsberättelser och hur de berättade om och upplevde sin vardag i det moderniserade Amerika under 1892–1939. Avhandlingens fokus ligger på emigranternas karriär och fritid, med tyngdpunkt på möten med moderniseringen. Avhandlingens frågeställning är: Hur upplevde och berättade de nio emigranterna om mötet med det moderna Amerika i förhållande till att de kom från en bakgrund av stark tradition? Följdfrågan är: Hur syns dessa två element, modernisering och tradition, i deras livsberättelser? Metodologiskt används en kvalitativ innehållsanalys för att analysera det väsentligaste i livsberättelserna. Intresset ligger även på att se ifall ytterligheterna tradition och modernisering samverkar eller om emigranten är mer influerad av den ena. Materialet i avhandlingen består av nio livsberättelser, nedtecknade i efterhand av emigranter som upplevt detta möte under tidpunkten 1892–1939.</p> <p>Analysen går igenom flera olika aspekter av emigrantens vardag. I avsnittet som behandlar karriär diskuteras hur amerikanernas tankesätt gällande exempelvis utbildning och arbete påverkade emigranterna. I delkapitlet som redogör för fritiden berörs teman såsom fritidsintressen, resor och konsumtion.</p> <p>Analysens slutsats är att emigranterna hade ett positivt förhållningssätt till det nya som de mötte i Amerika. Emigranterna var ofta omedvetna om det direkta mötet med moderniseringen, men införlivades på ett naturligt sätt i den nya amerikanska kulturen. Både emigrationens tidpunkt och slutdestination konstateras vara av yttersta vikt för variationer och mönster i skribenternas skildringar. De två tidiga resenärerna visar mönster på att vara mera traditionsbundna än de som avreste senare. Emigranter som bosatte sig urbant exponerades överlag mera av moderniseringen än de som bosatte sig i rurala områden. Emigranternas bakgrund, det vill säga den finländska traditionen, värderades dock och influerade vardagen i det nya hemlandet trots öppenhet mot den nya kulturen. Exempelvis var emigranternas föreningsaktivitet och konsumtion traditionskopplade, medan emigranterna i andra delar av vardagen var mer moderna. De behöll tanken om hårt arbete i Amerika och började värdesätta utbildningen mera än i hemlandet Finland. När det kommer till emigranternas fritid skriver de gärna om mötet med föreningsaktivitet och resor, medan de ogärna nämner konsumtion i sina berättelser.</p>	
Nyckelord: Emigration, finländska, emigranter, modernisering, tradition, karriär, fritid, kvalitativ innehållsanalys, kulturhistoria, konsumtion	
Datum: 26.03.2019	Sidantal: 71
Abstraktet godkänt som mognadsprov:	

Innehåll

1. Inledning	1
1.2. Syfte och frågeställning.....	2
1.3. Material och avgränsning	3
1.3.1. Nio Livsberättelser.....	8
1.4. Metod och teori.....	13
1.4.1. Kvalitativ innehållsanalys.....	14
1.4.2. Teoretiska utgångspunkter.....	14
1.5. Tidigare forskning	17
2. Bakgrund	24
2.1. Det moderna amerikanska samhället.....	24
2.2. Tidigare emigration till Amerika.....	28
3. Analys	32
3.1. Karriär.....	32
3.1.1. Möjligheternas land	32
3.1.2. Effektiviteten och entreprenörskap	35
3.1.3. Emigranternas syn på utbildning	41
3.2. Fritiden	45
3.2.1. Föreningar	49
3.2.2. Intressen	53
3.3.1. Konsumtion och modernisering.....	56
3.3.1.1. Resor	58
3.3.1.2. Materiella ting.....	63
4. Sammanfattning	68

1. Inledning

Alltsedan Amerika blev självständigt har landet tillsammans med ett par andra länder varit i förgrunden för moderniseringen. Från och med den andra hälften av 1800-talets slut industrialiserades många delar av Amerika effektivt. Många arbetsmöjligheter skapades och Amerika var i en uppåtgående kurva både ekonomiskt och politiskt. Européerna både fascinerades av och backade tillbaka för den nya makten i väst. De såg upp till amerikanernas driftighet, hoppfullhet och vilja att förändra, men samtidigt föraktade de också vissa egenskaper såsom okunskap och skrytsamhet.¹

Emigrationen till Amerika hade i flera århundraden lockat medborgare från de olika länderna i Europa. Ända sedan européerna fick vetskap om Nordamerikas existens hade en dragningskraft funnits till landet. De allra första som reste över var handelsmän från Irland och Storbritannien. Mellan 1820 och 1930 hade cirka 33 miljoner människor från Europa emigrerat till Amerika.² Under denna period var omständigheterna i Europa och Amerika ganska olika. Det amerikanska samhället präglades av ett uppsving tack vare flera olika moderniseringsprocesser, därmed karaktäriserades landet av många forskare som ett friare och liberalare land än länderna i Europa.

Från Finland tilltog emigrationen i styrka i slutet av 1880-talet och sekelskiftet 1800–1900-tal, med vissa olika skiftningar. I migrationslitteratur brukar man ofta skriva om den första och andra flodvågen av emigranter till Nordamerika från Finland. Den första vågen av finländska emigranter till Nordamerika skedde 1886–1893 då cirka 40 000 personer emigrerade. Den andra vågen av emigranter från Finland till Amerika hade sin startpunkt i ofärdsåren som pågick i Finland allt efter att februarimanifestet undertecknats 1899. Denna våg av emigranter höll i sig väldigt länge, närmare bestämt i 15 år.³ I dessa vågor av emigranter var det blandat svensktalande och finsktalande finländska medborgare som emigrerade. Forskning har visat att 3/4 delar av de svensktalande emigraterna troligtvis bestod av österbottningar.⁴

Alla dessa tusentals emigranter bar på en upplevelse av det nya landet. De mötte alla ett land som var långt mer moderniserat, urbaniserat och industrialiserat än dåtida Finland. Alla

¹ Martin Alm, *Americanitis: Amerika som sjukdom eller läkemedel* (Lund 2002), s. 320.

² Nationalencyklopedins webbsida: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/emigration>>. 29.1.2019.

³ Anders Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika* (Helsingfors 1972), s. 16.

⁴ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 17.

dessa emigranternas upplevelser av det moderna landet Amerika var olika och unika. En faktor som spelade stor roll i mötet var emigranternas bakgrund och förhållande till traditioner. Med traditioner menas gamla seder och kulturdrag som personen och släkten tagit del av i årtal. Tack vare detta hade alla emigranter olika historier att berätta då det kommer till hur de berättade om mötet med det nya och hur de upplevde det nya landet. Hur kommer man åt emigranternas upplevelser av mötet med det nya moderna som moderniseringen av samhället fört fram? Istället för att fokusera på siffror och statistik vill jag i den här avhandlingen lyfta fram några ansikten bakom alla dessa siffror och på så vis också skapa mig en uppfattning om hur olika personer skrivit om sin upplevelse av moderniseringen i Amerika. Genom deras livsberättelser kan man få en inblick i detta möte mellan tradition och modernisering.

1.2. Syfte och frågeställning

Utgångspunkten för hela den här avhandlingen är nio nedtecknade livsberättelser av finländska manliga emigranter. Genom att analysera deras skrifter ur ett kulturhistoriskt perspektiv vill jag forska i hur de skrev och upplevde mötet med det moderna Amerika i sin vardag. Med det moderna avses ett tillstånd av moderniseringsprocesserna som skapats i kontrast till något dåtida.⁵ Detta kommer att förklaras mer i det teoretiska kapitlet. Fokus ligger inte på deras första möte med Amerika utan på en längre tidsperiod av deras liv, med andra ord det som de valt att ta upp i sina livsberättelser. Främst vill jag få fram hur de skrivit om kontrasterna mellan dåtidens sent utvecklade Finland och den modernisering som de mötte i Amerika. Allt detta ovanstående blir således även avhandlingens syfte. Intresset ligger inte på de stora samhällsprocesserna utan på individens utveckling och vardag i de situationer där emigranten kommer i kontakt med moderniseringsprocesser. Begreppet individens utveckling har betydelsen om individens tankebanor ändrats, exempelvis om det amerikanska tankesättet kring utbildning påverkade emigranternas syn på utbildning. Analysen sker via teman som rör modernisering och individens vardag, närmare bestämt karriär och fritid. Dessa teman är utvalda för att passa materialet och även det kulturhistoriska perspektivet som fokuserar på människan och hans utveckling.

⁵ Lars Elenius, *Både finsk och svensk: Modernisering, nationalism och språkförändring i Tornedalen 1850–1939* (Umeå 2001), s. 31.

Frågeställningarna som ska besvaras är:

Hur upplevde och berättade de nio emigranterna om mötet med det moderna Amerika i förhållande till att de kom från en bakgrund av stark tradition? Hur syns dessa två element, modernisering och tradition, i deras livsberättelser?

Fokus kommer ligga på då emigranterna vistas i Nordamerika under 1892–1939, alltså en längre period. Genom att avgränsa analysen till en längre period väntas analysen vara mer nyanserad i och med att man får ta del av flera olika aspekter av emigrantens liv. För att omringa frågan ännu mer kommer fokus även ligga på ett väl specificerat moderniseringsbegrepp som behandlar motsatserna modernisering och tradition.

1.3. Material och avgränsning

Mitt material består av livsberättelser nedtecknade i efterhand. Några av berättelserna är också redigerade av sociologen Anders Myhrman språkligt. Några av berättelserna kan även synonymt kallas för biografier eller självbiografier. Uttrycket kommer från grekiskan. *Bios* har betydelsen liv och *grafein* skriva. En biografi om en person kan vara skriven av vem som helst, medan en självbiografi alltid är skriven av individen själv.⁶

Vad är kännetecknande för en livshistoria eller livsberättelse? Dessa två begrepp kan användas synonymt med varandra. Vad är en livshistoria? Anna Johansson som är universitetslektor i sociologi definierar begreppet på följande vis: “den berättelse som en person berättar om sitt liv eller valda aspekter av sitt liv.”⁷ Johanssons definition av begreppet lämnar mycket spelrum för tolkning till skribenten själv. Personen som skriver sin livsberättelse får själv välja vad som ska skrivas och vad som inte ska skrivas. En mer objektiv och mångsidig definition av begreppet ger etnologen Alf Arvidsson. Han använder sig hellre av begreppet levnadshistoriskt berättande. Han definierar levnadshistoria som någonting som sker runtomkring individen, för det mesta med en kronologisk riktlinje.⁸ Denna förklaring är mer abstrakt än den första.

⁶ Peter Öberg, *Livet som berättelse: om biografi och åldrande* (Uppsala 1997), s. 14f.

⁷ Anna Johansson, *Narrativ teori och metod. Lund: Studentlitteratur* (Malmö 2005), s. 23.

⁸ Alf Arvidsson, *Livet som berättelse: en studie i levnadshistoriska intervjuer* (Lund 1998), s. 8.

En typ av livsberättelse är intervju. Intervjun är en form av muntlig livsberättelse, medan den sort jag använder mig av i avhandlingen är av skriftlig form. Fastän båda typerna är en form av livsberättelse skiljer sig slutprodukten dem emellan. När en muntlig livsberättelse produceras och skapas sker det i samspel med intervjuaren. Detta medför att intervjuobjektets slutprodukt blir delvis påverkad av intervjuarens vinkling. Om livsberättelsen är en produkt av skribenten själv är den mer genomtänkt. Den skrivna berättelsen kan även ge ett mer ordnat intryck än den muntliga, i och med att den muntliga är mer det som intervjuobjektet kommer på i stunden.⁹

Jonas Frykman lyfter fram två sätt som en livsberättelse kan användas på. För det första kan fokus läggas på den sentimentala delen av berättelsen. Tyngdpunkten ligger då för skribenten vid att komma ihåg och främst återblicken av det som hände henne eller honom. Forskaren vill däremot få fram kulturella mönster och det som förenar flera berättelser.¹⁰ För den här avhandlingen är det forskarens glasögon som används. Avhandlingens brännpunkt ligger på att se samband mellan alla de olika livsberättelserna. Skribenten ser sin livsberättelse som sanning medan livsberättelsen i den här avhandlingen kommer ses som en konstruktion av det som berättarna har upplevt.

Johansson lyfter fram tre olika analysmodeller som man kan använda sig av när man undersöker en livsberättelse. Den första metoden fokuserar på att se om kronologin i livsberättelsen överensstämmer med det som hände i skribentens verklighet vid skrivande stund. Den andra modellen är mer litterär till sin karaktär och fokuserar på texten i sig, exempelvis stilen på texten. Den sista modellen, som även är den relevanta för den här avhandlingen, går ut på att analysera livsberättelsens sammanhang och funktion.¹¹ Sammanhanget är en väsentlig del av den här avhandlingens frågeställning i och med att intresset ligger på att se hur berättaren upplever moderniseringsprocesserna.

Alla livsberättelser är tagna från emigrantforskaren och sociologen Anders Myhrmans stencilserie och sammanställda verk på åtta delar med namnet *Emigrantbiografier, en samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika (I-VIII)*. Specifikt används berättelser ur del tre, fyra och sju. År 1939 fick Myhrman upp ett intresse för att samla ihop finlandssvenska emigranternas upplevelser till ett större verk. Han intresserade sig främst för biografier över hur emigranterna själva upplevde sin emigrationsresa. Biografierna i serien är både texter i form av

⁹ Johansson, s. 25.

¹⁰ Jonas Frykman, 1992 'Biografi och kulturanalys I: Självbiografi, kultur, liv', *Levnadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap* (Stockholm 1992), s. 241.

¹¹ Johansson, s. 21.

självbiografier och biografier. Många av livsberättelserna är språkligt redigerade, exempelvis av Myhrman själv. Viss biografisk information är även taget från tidningar i Amerika, exempelvis *Norden*, *Finska amerikanaren* och *Ledestjärnan – Leading Star*.¹² Alla dessa nämnda tidningar startades av emigranter och tjänade till de finländska och nordiska emigranternas syfte.

Att skriva om sina egna erfarenheter i det här fallet var inte en självklar sak för de utvalda emigranterna som skrivit sina livsberättelser. I detta fall var det Anders Myhrman som bad om livsberättelser som skulle handla om hur finlandssvenska emigranter upplevt sin flytt i skriftligt format. De flesta som skrivit livsberättelserna i Myhrmans samling, och i det samplet som blivit utvalt, var födda under enkla förhållanden och hade ofta en lågutbildning, vilket de själva tagit upp. I berättelserna syns inga direkta motsträviga attityder mer än att vissa nämner att de på uppmaning av Myhrman skrivit ner sin livsberättelse.¹³ Det är endast ett hundratal emigranter som finns representerade i denna samling och flera som valde att inte anta Myhrmans uppmaning. Varför flera tusen inte valt att skriva ner sin berättelse har förstås inte ett svar, utan alla hade individuella förklaringar till varför de inte valt att nedteckna en självbiografi.

Dessa nio emigrantsamlingar finns som en del av ”Anders Myhrman emigrantarkiv” i Åbo Akademi. Innehållsmässigt har inte biografierna redigerats alls i efterhand, men språkfel och dialektala tendenser har Myhrman rättat till.¹⁴

I Myhrmans samling finns det främst manliga livsberättelser nedtecknade och ett par enstaka kvinnliga berättelser. Desto mer om denna spridning diskuterar han inte i sencilserierna. Det finns flera insamlade kvinnliga berättelser att användas, dessa planerade Myhrman att publicera i en nionde samling, men den blev inte av.

I denna avhandling föll valet på att använda biografier av emigranterna, språkligt redigerade av Myhrman. Den berättelse som sticker ut är Joseph Manns som är nedtecknad av en annan person i efterhand, men alla de andra är nedtecknade av emigranterna själva. Den tidsmässiga avgränsningen för avhandlingen är 1892–1939. Startåret är utvalt eftersom det var då första emigranten reste till Amerika. År 1939 är utvalt i och med att det passar in på det vad materialet berättar om moderniseringen i Amerika. De flesta av emigranterna var födda 1860–1890. Deras emigrantberättelse startar vid sekelskiftet. Avsikten är att behandla endast uppgifter om mötet med nya impulser och det som hände mellan dessa årtal. Av de nio

¹² Anders Myhrman, *Emigrantbiografier, en samling skildringar gällande finlandssvenskar i Amerika I* (Åbo 1974), s. 2f.

¹³ Myhrman, *Emigrantbiografier I*, s. 2.

¹⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier I*, s. 2.

livsberättelserna som finns i materialet avreste sju stycken mellan 1900- och 1910-talet, de var således en del av den andra vågen emigranter som åkte över till Amerika. En emigrant i materialet åkte under 1920-talet till Amerika, vilket också var en tid av förändring i och med att emigrationslagstiftningen från och med 1921 i Amerika ändrades. De två återstående avreste över till Amerika strax före sekelskiftet och de var således en del av den första vågen av emigranter.

Valet att skriva ner sina erfarenheter till en berättelse är ofta ett frivilligt val. Viljan att berätta var också ett västerländskt fenomen. I den västerländska kulturen var jaget och individualitet viktigt. Att berätta om sig själv var på något sätt statusupplyftande och stärkande för sin egen identitet. I ett prestationssamhälle var det betydelsefullt att visa att man gjort något med sitt liv och det kunde man delvis göra genom att organisera sina erfarenheter och skriva ner dem.¹⁵ Det var precis det som gjordes i de utvalda livsberättelserna. Flera av skribenterna har satt fokus på temat att gå från att misslyckas till att vända på livet.

De nio personerna som skrivit ner sina erfarenheter i textform hade alltid ett syfte bakom, antingen medvetet eller omedvetet. Enligt historikern Britt Liljewall kan man urskilja fem olika sorters livsberättelser: terapeutiskt, ideologiskt, underhållande, uppfostrande och eftermäle.¹⁶ I materialet finns några av dessa olika typer representerade. För det mesta var de skrivna i ett kvarlevandes syfte. Det personliga syftet är svårt att komma åt genom dessa kortare livsberättelser. Ifall man vill komma åt det måste man kunna upprätta intervjuer med skribenterna, vilket inte går i och med att alla avlidit. När man läser mellan raderna kan man se att många av dessa berättelser har ett syfte och det är att berätta sin historia åt omvärlden och göra den finlandssvenska emigrantens röst hörd. Det är således i kvarlevandes syfte som många av dessa skriver.

Här vidare presenteras alla emigranter som används vid namn, födelseort och avresningsår. I ett delkapitel längre ner kommer en mer täckande beskrivning om deras resor över till Amerika. De presenteras i kronologisk ordning.

1. Erick Johansson, Kimo i Oravais. Avreste till Amerika 10.9.1892
2. Matt Ström, Larsmo. Avreste till Amerika 1.6.1893
3. Arthur Wilson, Sideby. Avreste till Amerika 1903
4. Eric E. Quist, Vasatrakten. Avreste till Amerika 1903
5. August Sundquist, Dynesbacka i Överpurmo. Avreste till Amerika 1903

¹⁵ Karlsson, s. 30.

¹⁶ Britt Liljewall, *Självskrivna liv. Studier i äldre folkliga levnadsminnen* (Stockholm 2001), s.38.

6. Nils Otto Lind, Terjärv. Avreste till Amerika i september 1903
7. Alfred Backlund, Särbacka i Purmo. Avreste till Amerika 5.10.1905
8. Joseph Mann, Gottböle i Närpes, Avreste till Amerika 1909
9. Eric Alfred Enquist, Karvat i Oravais. Avreste till Amerika runt 1920

Att forska i livsberättelser kan vara utmanande ur ett källkritiskt perspektiv, i och med att man diskuterar och läser om händelser som en människa minns. Allmänt brukar man problematisera minnet just för att det förändras med tiden. Händelser får med tiden olika värden. Vissa händelser tappar sitt värde helt medan andra händelser förstoras upp i minnet. Exempelvis människor som haft en mer betydande roll i skribentens liv eller just i ett specifikt minne får en central roll medan människor runtomkring placeras i dunklet. Det som en människa minns speglar heller inte alltid det som hon borde sätta värde på som centralast.¹⁷

Det som finns i miljön runt omkring människan påverkar också det minne individen skapar. Erkända fakta om ett fenomen som en individ har ett minne av kan stöka till det förminnesbilden. Man brukar också skriva om ”kulturellfakta” som påverkar minnet. Med det menas att närmiljön eller kulturen man lever i kan påverka på olika sätt det minnet man skapar.¹⁸

Livsberättelser ger dock möjligheten att få ta del av berättarens subjektiva bild av sitt liv. Redan att skriva ner berättelsen kan ses som en process. Att skriva sin egen berättelse om sitt liv medför att skribenten i fråga måste fundera djupt över vad hen vill lyfta fram och vad som är väsentligt för personen och vad omvärlden, exempelvis släkt, kan vilja veta. Jämför man intervjuer och livsberättelser är ofta intervjun riktad och det är intervjuarens vinkling som lyfts fram, som tidigare diskuterats. En livsberättelse är mindre riktad och ger mer frihet till skribenten att skriva fritt. Livsberättelsen blir på så vis också mer genomtänkt av upplevaren, än om hen skulle berätta historien i muntlig form.¹⁹

Det finns också ett etiskt dilemma i det hela och främst med tanke på användandet av emigranternas namn, i och med att knappt gått hundra år sen det i materialet utspelade sig. Min källkritiska analys av den här aspekten är i kontext när berättelserna uppstått. Berättelserna har uppstått på begäran av Myhrman. När emigranterna skickade in sina berättelser var de medvetna om att dessa skulle användas i forsknings- och publiceringssyfte. Främst är de publicerade i stencilerna och förvarade i arkivet för att inte glömmas bort. De har ett historiskt värde och genom att anonymisera förloras det historiska värdet.

¹⁷ Alexander Gerdtham, *Minnen av förintelsen* (Lund 2014), s. 11.

¹⁸ Milchman & Rosenberg, s. 109.

¹⁹ Karlsson, s. 5.

1.3.1. Nio Livsberättelser

Vidare kommer en presentation av vad som står i de nio olika livsberättelserna. Genom att berätta emigranternas upplevelser om varandra skapas en gemensam berättelse för alla dessa nio emigranternas historier. Vidare är syftet att gå kronologiskt igenom deras liv och kort återge en bakgrund varifrån dessa människor kommer för att senare diskutera vad som berättas när de vistas i Amerika. Den största delen av vad emigranterna skrivit om vistelsen i Amerika kommer att tas upp i analyskapitlet. Personernas bakgrund är viktig att berätta för att få en förståelse för varifrån dessa personer kom och vad de hade i bagaget när de mötte det moderna i Amerika.

Emigrantens bakgrund har konstaterats vara av stor vikt för denna analys. Klassamhället i Österbotten var inte homogent under den utsatta tiden, vilket är viktigt att belysa. I materialet är det frågan om åtminstone två nämnda klasstyper. Fem av materialets män tycks tillhöra bondefamiljer. Dessa fem var Matt Ström, Alfred Backlund, Erick E. Quist, August Sundquist och Erick Alfred Enquist. De tre första har skrivit ut sin härkomst i livsberättelserna medan de två sistnämnda har nämnt livsförhållande som liknar de övriga tre. De skrivna förhållandena som liknar är arbete på gården och närvaron av djur.²⁰ Erick Johansson var från en torparfamilj²¹ och de andra nämner ingen klasstillhörighet eller gör den inte synlig i sin berättelse på ett tydligt sätt.

Människorna som har skrivit dessa berättelser var alla födda ute i de små bysocknarna kring de dåtida städerna som fanns i Finland. Merparten av dessa kom från områdena kring de österbottniska kommunerna Vörå och Purmo. I de nio livsberättelserna ligger fokus på när personerna vistades i Amerika. Vissa skriver mer och vissa mindre om sitt liv före de emigrerade. Nästintill alla börjar sin berättelse med att nämna något om sitt barndomshem eller omständigheterna de växte upp i. Efteråt tar alla upp resan i någon mån, kortare eller längre. När emigranterna väl anlände till Amerika ligger fokus på att berätta hur de prövas i landet, vilka arbeten de haft, relationer till familj och vänner, deras aktivitet inom olika föreningar och förhållandet till födelselandet. Alla som skrivit livsberättelserna stannade kvar i Amerika och vissa berättar hur livssituationen såg ut i själva stunden då de skrev sin berättelse.

²⁰ Anders Myhrman, *Emigrantbiografier, en samling skildringar gällande finlandssvenskar i Amerika IV* (Åbo 1974), s. 26, s.56.

²¹ Anders Myhrman, *Emigrantbiografier, en samling skildringar gällande finlandssvenskar i Amerika III* (Åbo 1974), s. 47.

Barndom

Utgångspunkten i emigranternas berättelser utgörs ofta av en kort beskrivning av barndomen. Detta för att presentera de faktorer som formade dem till vem de blev genom resten av livet. I förhållande till livets olika stadier och längd brukar oftast barndomen få en relativ stor plats i en livsberättelse.²² När skribenterna skrivit om sin barndom var det ofta väl utvalda händelser som valts att ta upp. Familjesorger, kristendomens närvaro, skolan och konfirmationen är exempel på händelser som får plats i de nio livsberättelserna. Majoriteten av emigranterna hade endast fått en kort skolgång. Bondpojken Matt Ström från Larsmo har skrivit i sin livsberättelse att folkskolan inte alls fanns i Larsmo på den tiden han växte upp, då den väl kom till Larsmo fick han inte gå i den. Istället fick han en kort skolgång i form av att en byskola med en skolmor, som kom från Jeppo och höll kort undervisning.²³ Majoriteten av materialets män fick liknande kort skolgång som Ström. Dock sticker exempelvis Nils Otto Lind ut som ett undantag i och med att han fick en längre folkskolegång. En annan berättelse som sticker ut är Erick Alfred Enquists berättelse. I berättelsen har han skrivit att han arbetade på somrarna och gick i skolan resten av tiden tills han var 13 år.²⁴

De flesta av skribenterna härstammade från storfamiljer som levt under tämligen fattiga förhållanden. I sina berättelser försvarar de gärna sina föräldrar genom att berätta om deras flitighet, men samtidigt nämner de ofta det dåliga läget beträffande deras ekonomin. Erick Johansson beskriver i sin berättelse situationen på följande vis.

Mitt barndomshem var fattigt. Jag minns ej ett enda år under tiden jag var hemma, att ej frosten tagit vår gröda, så det var att köpa vårt levebröd. Men vi behövde dock ej gå hungriga. Min far var för det mesta på förtjänst.²⁵

Detta är ett ypperligt exempel på hur skribenten först besvärar sig över sin barndom för att sedan hylla och försvara sina föräldrar, fadern i detta fall. Birgitta Skarin Frykman, som var etnolog har diskuterat synen på fattigdom inom arbetarklassen i Sverige. Hon menar att inom dåtida arbetarklassen såg de ofta sig inte som fattiga i och med att de inte jämförde sig inom klassen. Man förbisåg med andra ord de andra klasserna som hade det bättre ställt. Som ett mått

²² Liljewall, s.65.

²³ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 66.

²⁴ Anders Myhrman, *Emigrantbiografier, en samling skildringar gällande finlandssvenskar i Amerika VII* (Åbo 1978), s. 26.

²⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier III*, s. 47.

på fattigdom användes mottagandet av samhällshjälp. Tog man emot den var man fattig, enligt Skarin Frykman.²⁶

Fattigdomen tog sig också i uttryck genom att många av skribenterna tidigt började arbeta för att tjäna in pengar till sina stora familjer. Alfred Backlund har skrivit att han kom från en familj med elva barn och tidigt tog fadern beslutet att söka lyckan i Amerika. Alfred var äldst i syskonskaran och därför fick han tidigt börja arbeta för att tjäna in pengar till den stora familjen. Han gick bara en vinter i skolan och i skriftskola. Han arbetade med olika arbeten bland annat skriver han: ” På vintrarna högg jag props i skogen, var med i flottningen på våarna, och lastade sedan propsar vid Alholmen, Jakobstad hamn.”²⁷ Detta såg Backlund inte som en framtid. En annan faktor som bidrog till att Backlund beslutade sig för att emigrera till Amerika var hans fars berättelser om ett mycket bättre liv i det landet.²⁸

Beslutet

Under de två olika vågorna av emigration till Amerika, under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, var inte beslutet att emigrera till Amerika ovanligt. I själva verket syns det tendenser som påvisar att alla hade någon släkting eller bekant som före dem rest över och på så vis gett dem amerikafebern. Många av skribenterna tog beslutet att resa över för samma anledningar. Det finns en röd tråd genom alla nio berättelser och den kan beskrivas som begäret efter rikedom och lycka. Ett bra exempel på ett ovanstående beslut är ovannämnda Alfred Backlunds resonemang. Han grundade sitt beslut på sin fars berättelser om Amerika och att det i Amerika fanns ett bättre liv att åtnjuta. Undantagsvis nämns också en annan orsak än de två ovannämnda, det var det oroliga läget som rådde under slutet av 1890- och 1910-talet i Finland. Nils Otto Lind har skrivit i början av sin livsberättelse: ”Det var under den bobrikoffska tiden som min längtan till västerlandet väcktes.”²⁹ Det var skrällen att måste göra tre års värnplikt i Ryssland som blev slutstöten för Linds beslut att emigrera.³⁰

Resan över

En del av resan som de flesta i sin text utelämnar helt eller skriver endast lite kort om är resan över till Amerika. Ofta reste männen i grupp med några bekanta från orten, exempelvis Arthur

²⁶ Birgitta Skarin Frykman, *Arbetarkultur - Göteborg 1890* (Göteborg 1993), s. 150.

²⁷ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 5.

²⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 5.

²⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 40.

³⁰ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 40.

Wilson från Sideby som reste tillsammans med tre andra män från samma socken.³¹ Väl när beslutet tagits verkar resan över till Amerika för många vara den samma. De skaffade sig ett pass eller tillstånd för att få resa. Själva resan gick från någon av kuststäderna Vasa eller Hangö, ibland via en mellandestination som exempelvis Hull. Efter första stoppet i England tog emigranter tåg till Liverpool där emigranterna sedan tog båt till det nya landet Amerika. Detta intetsägande sätt att berätta om resan över till Amerika bekräftas exempelvis i Eric E. Quist text om resan över.

Jag köpte biljett i Vasa den 23 april, reste med tåg till Hangö, med ångbåt till Hull, och med tåg från Hull till Liverpool. Jag hade biljett på Cunrad Line, men efter 10 dagars uppehåll i Liverpool blev jag överflyttad till Donald Line, och kom över på en ny båt som kallades Mayflower. Resan från Liverpool till Boston räckte 10 dagar.³²

Några har poängterat vädret såsom att det var stormigt. Dock för det mesta verkar själva tåg- och sjöresorna varit väldigt behagliga. Wilson nämner till och med att en trevlig jul firades på Atlanten innan de tog i land i New York.³³

Första mötet

Något som uteblir helt i alla dessa texter är första mötet och intrycket av Amerika. Fokus för alla vid landstigningen verkar ha legat på att hitta ett arbete och en trygg punkt att knyta sig till. Många hade någon släkting eller bekant som rest till Amerika före. Om de inte sökte sig till den personen så håller de ofta ihop med sitt resesällskap tills första arbetet fås. August Sundquist, som anlände till Amerika 1903, kom från en stark religiös uppväxt. Han anlände till Brooklyn med en adress till en svensk baptistkyrka i stadsdelen och som han har skrivit själv: ” [...] det blev för mig en god hjälp till att få fotfäste i de nya levnadsförhållandena.”³⁴

Mötet med det främmande och nya framkommer även i nedteckningarna Eric E. Qvist givit när han anlant till Boston. Han hade en adress till sin bror med sig i fickan och som han nämner själv: ”Det var på sätt och vis ett ankare och en vägvisare i en främmande stad. Inte kunde jag mera engelska än någon annan som bott på `pärissbackan` nästan hela sitt liv.”³⁵ Att vara utlämnad främst språkligt, som framkommer i anteckningen från Qvists livsberättelse, var en vanlig känsla för en emigrant som kom i kontakt med en ny kultur.

³¹ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 76.

³² Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 50.

³³ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 76.

³⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 57.

³⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 50.

Arbete

I livsberättelserna sätts störst fokus på arbete, vilket är förståeligt i och med att arbetet tog upp en stor del av emigrantens vakna tid. Arbete kommer delvis även tas upp i kapitlet om karriär. Efter landstigningen sökte alla emigranter sig vidare till endera sina slutdestinationer som fanns på deras biljett eller vidare till någon släkting eller bekant där de hört att det funnits arbete. Eric E. Quist hade sin trygghet i ett kuvert. Det var en adress till sin bror Charles som under den tiden bodde i Worcester.³⁶ Många andra emigranter hade likt Qvist också en adress och en person som de hade som mål att träffa och sedan ta resten av resan därifrån. Matt Ström från Larsmo, som var en av de emigranter som hör till den tidigare emigrationsvågen till Amerika, har skrivit om kampen om att få arbete vid det tillfället då han anlände till Amerika, Duluth 1892. Det rådde politiskt instabilitet i landet i och med ett maktskifte inom politiken. Detta hade fört med sig ett presidentbyte och en demokratledd politik. Omständigheterna försvårade Ströms möjligheter att få arbete och han fick likt många andra emigranter gå från arbetsgivare till arbetsgivare och fråga efter arbete. Till slut beslöt Ström och hans vän att gå utanför staden och se om arbete fanns att erbjudas där, det fanns det hos en norsk arbetsgivare.³⁷

De nio emigranterna hade flera olika sorters arbeten. De hade olika möjligheter till arbete beroende på om de anlände till Amerika under första- eller andra vågen av emigranter, vilket togs upp i inledningen. Detta kommer bland annat att diskuteras närmare i analysen som tangerar arbete och möjligheter för emigranterna.

Familjen

Ur materialet framkommer det att många hade släktingar och bekanta i Amerika då de anlände under sekelskiftet 1800–1900-tal, som tidigare nämnts. I allmänhet var de finländska emigranterna som anlände till Amerika under tidiga 1900-talet en del av den andra vågens emigranter. Detta betyder att de med stor sannolikhet hade familj eller bekanta på plats som anlönt till Amerika i den första vågen av emigranter från Finland. Dessa släktingar och vänner utgjorde en trygghet för emigranterna. Utläst från materialet kan man tyda att de viktigaste tryggheterna som emigranten värdesatte och sökte i det nya landet var arbete och tillhörighet. Innan Erick Alfred Enquist emigrerade till Amerika visste han att hans far Mårten Eurs bodde där och att hans far var en känd minare och saloonkeeper i landet. Till först arbetade Enquist på eget håll med fiskeri tills hans far hörde av sig och de återupptog kontakten igen. Hans far ville

³⁶ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 50.

³⁷ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 67.

då erbjuda ett arbete åt Enquist på hans saloon. Enquist var dock en man som prisade sin nykterhet högt och tackade nej till erbjudandet. Dock avreste han till Saltlake city för att träffa sin far i och med att de var familj.³⁸

Kärnfamiljen var för de nio emigranterna viktig. Många av emigranterna hann gifta om sig flera gånger i och med att den förväntade levnadsålder under sekelskiftet 1800–1900-talet ännu inte var lika hög som idag. Andra höll ihop med sin fru tills döden skiljde dem åt. Frun var ofta en svensktalande finländsk emigrant, som de mött under olika tillfällen såsom arbete, i föreningar eller i kyrkan. Platserna var sådana som var ganska typiska tillfällen där finländare sattes i samma rum i Amerika. Andra hade redan gift sig före de anlät till Amerika och hämtade efter en tid sin fru till landet.

Fritiden

Något som kommer analyseras mer i den här avhandlingen är fritiden. Inom den tiden av vardagen syntes kontrasterna nytt och det gammalt allt mer under den utsatta perioden. I och med att fritiden har ett helt eget kapitel i analysen så lämnas diskussionen till det kapitlet. Värt att nämna redan nu är att fritiden var något som emigranterna vid sin ankomst till Amerika i större del fick ta del av, i jämförelse med hur det var i Finland. Hur de tillbringade den var delvis på samma sätt. Gemenskapen var viktig, men olika moderna inslag gjorde också intrång. Söndagarna i Amerika var vilodag och till för familjerna.

1.4. Metod och teori

I den här avhandlingen ligger intresset på nio olika mäns berättelser och händelser ur deras liv. För att få fram det väsentliga ur det som de valt att skriva krävs en närläsning av deras livsberättelser och analysmetoden kvalitativ innehållsanalys. Mängden livsberättelser är hanterbart på ett sådant plan att det finns möjlighet att lyfta fram personernas personliga upplevelser. Främst fungerar de personliga upplevelserna som exempel på hur personer från det utvalda samhället såg på och kom i kontakt med modernisering i Amerika, men även för att lyfta fram en röst inom vardagshistorien som ibland glöms.

³⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 6.

1.4.1. Kvalitativ innehållsanalys

För att besvara den frågeställningen som är aktuell i avhandlingen krävs en litteraturstudie med metoden kvalitativ innehållsanalys. Enligt samhällsvetaren Alan Bryman härstammar metoden från den kvantitativa forskningsgrenen. Han påpekar att skillnaderna mellan användningen kvalitativt och kvantitativt är att man i den förstnämnda är ute efter tolkningen av innehållet, medan man i den kvantitativa innehållsanalysen är intresserade av att finna en uppenbar bild av det forskaren läst.³⁹ Det är upp till forskaren att hitta den röda tråden och på ett systematiskt vis finna olika teman eller sådant som döljer sig mellan raderna för tolkning.⁴⁰ På sätt och vis blir en kvalitativ innehållsanalys väldigt subjektiv i sin tolkning. I den här avhandlingen är det människors historier som är av intresse.

En kvalitativ innehållsanalys lutar sig delvis mot hermeneutikens regler. Det är just den subjektiva förståelsen av texten som gör den kvalitativa innehållsanalysen mer hermeneutisk. Vid en analys försöker den som tolkar se texten i en större kontext och sätta in texten i den tid som den uppstod.⁴¹ Därför är det viktigt i den här avhandlingen att komma ihåg det som formade dessa emigranter, såsom fattigdom, statsförtryck och industrialismen. Under tiden dessa män emigrerade stod världen inför stora samhällsprocesser som formade människors individuella syn på sitt liv.

Reglerna angående metoden är olika från skribent till skribent och i den här avhandlingen kan temat modernisering jämfört tradition ses som den ram som innehållsanalysen följer. Till att börja med är de utvalda livsberättelserna väldigt ostrukturerade och följer inga särskilda mönster. Vissa har en tydligare struktur än andra, men huvudfokus ligger på att hitta mönstret modernisering jämfört tradition.

1.4.2. Teoretiska utgångspunkter

Modernisering

³⁹ Alan Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder. 2* (Malmö 2011), s. 505.

⁴⁰ Bryman, s. 282.

⁴¹ Klaus Krippendorff, *Content analysis: an introduction to its methodology* (New York 2004), s. 87.

En teoretisk diskussion som inte går att undvika i denna typ av avhandling är den som handlar om modernisering. Hur greppar man modernisering? Moderniseringen är ett fenomen som har sitt ursprung i upplysningen. Enligt svenska historikern Lars Elenius är begreppet komplext. Det innefattar ett stort omfång av förändringar som täcker både förändringar i värderingar, samhället, kulturellt, politiskt och ekonomiskt. Kontrasterna mellan det moderna och det gamla eller icke moderna är välanvänt. Det finns flera olika uppfattningar hur man ska greppa det moderna i moderniseringen. En teori är den som är kopplad till den linjära tidsuppfattningen. Enligt den är moderniseringen av samhället hela tiden på väg mot någon slags utopi. I anslutning till det moderna, påpekar Elenius, att ett vanligt antagande är att i kombination med detta framåtsträvande finner man individualiseringen och frigörelsen av det förnuftiga. Det handlar främst om frigörelsen från synsätt som ses som gammalt, exempelvis myter och religion.⁴²

Det moderna som man pratar om inom moderniseringen kan också vara ett slags tillstånd, påpekar Elenius. Något som är här och nu, det vill säga ett samtida tillstånd i samhället. Tillståndet har uppnåtts genom moderniseringen och kontrasterar till något tidigare skede.⁴³ Man ska alltså inte sätta ett likamedtecken mellan moderniseringen och det moderna utan man måste se dem som skilda begrepp. Det moderna är förenklat sagt ett tillstånd i samhället som moderniseringen pådrivit.

Amerika har i Europas ögon under 1800–1900-talen blivit starkt förknippat med en stark utveckling och definitionen av ett modernt land. Utveckling är ett begrepp som det tåls att ta fasta på när man diskuterar begreppet modernisering. Med utveckling menas det Elenius diskuterar kring att ständigt vara på väg mot någonting bättre. Begreppet modernt kan ses som ett samlingsbegrepp för de olika förändringsprocesser och utvecklingar som skett under främst 1800-talet och 1900-talet. Martin Alm som fungerar som forskare och lärare på Lunds universitet i historia har skrivit om moderniseringsbegreppet och USA. I *Americanitis: Amerika som sjukdom eller läkemedel*, har Alm valt att ta ett mer samtids inflytande perspektiv på moderniseringen, det vill säga vad som under studieobjektets tid var i centrum eller vad aktörerna måste ta i beaktande. Förändringarna och eventuell problematik som kunde uppstå av det nya som skedde i samhället var inget som aktörerna i samhället unisont var medvetna om. Olika sorters problematik menar Alm kan påverka traditionella och kulturella traditioner för människorna och samhället. Det är i diskussionen nytt jämfört gammalt som det blir allra

⁴² Lars Elenius, s. 30–31.

⁴³ Elenius, s. 31.

tydligaste. Alm fortsätter att beroende på när och var moderniseringen påverkar samhällets olika institutioner och politiska sfärer så tas den olika emot. Fenomenet kan således ses som att den har olika verkan i tid och rum.⁴⁴

Kontakten mellan olika rum och tid i moderniseringens anda är det intressanta i den här avhandlingen. Vad händer när tradition möter modernisering? Mötet mellan dessa två samhällskrafter blir tydlig i en studie av två i den tiden ytterligheter, Finland och Amerika. Moderniserings begreppet kan ses endast innefatta materiella ting och få ett konsumtionsperspektiv. I den här avhandlingen kommer inte endast det materiella och konkreta yttringarna av modernisering vara i fokus, utan även nya tankemönster. Detta kallar Alm för *andlig modernisering*. Inom detta begrepp ryms även sådana perspektiv på modernisering som jämlikhet och det sociala samhället.⁴⁵ Inom detta begrepp ryms den icke konkreta moderniseringen in, utan den modernisering som sker i människans tankebanor. Andlig moderniseringen är förenklat någonting som finländaren kom i kontakt med när han fick vara med om något eller upptäckte något som var nytt och som inte skulle varit aktuellt i Finland, såsom arbetsmöjligheter, teknik eller studier.

Jämställdhet är en aspekt som i den här avhandlingen kommer tas i beaktande i diskussionen om moderniseringen i och med att Finland under 1890–1940-talen var ett samhälle präglad av hierarki och klassmedvetenhet i större utsträckning än det moderna Amerika. I Amerika fanns nog ett särpräglad klasstänk kvar som också präglade samhället, under den utsatta tiden. I avhandlingen som behandlar detta sätts fokus på de möjligheter som en individ fick när hen emigrerade till Amerika. Här beaktas synvinklar som bättre möjligheter inom många områden, exempelvis ekonomisk- och utbildningsmöjligheter. Under detta begrepp ryms även större friheter både socialt och religiöst.

Tradition

Vid diskussioner om modernisering och nytänkande finns alltid någonting som står i kontrast till det nya, som i viss mån kan ses som gammalt. Det gamla står i kontrast till det nya och moderniserade. Därav finns det en spänning mellan nytt och gammalt. Det gamla i den här avhandlingen representeras av begreppet tradition. Nationalencyklopedin definierar begreppet tradition på följande vis: ”det mångdimensionella sociala arv som överlämnas från släkte till släkte”.⁴⁶ Tradition är således ett mångfacetterat begrepp med flera olika innebörder.

⁴⁴ Alm, s. 34.

⁴⁵ Pontus Qvant, *Nakna sanningar från Amerika Moderniserings- och kulturperspektiv från svenskamerikanska* (Halmstad 2014), s. 6.

⁴⁶ NE webbsida: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tradition>>. 07.02.2019.

Nationalencyklopedin nämner fem olika kategorier av tradition. 1) Yttre traditioner, dessa tar sig i uttryck synligt genom exempelvis text och ord. 2) Inre traditioner, dessa präglar mer människans inre värderingar på saker ting. 3) Institutionell traditioner, denna kategori innefattar delar som rangordning och gemenskapsstruktur. 4) Föremålstradition, den här kategorin innefattar den materiella traditionen såsom kläder och föremål. 5) Beteendetradition, denna sista kategori täcker aspekter som moral och arbetsformer. Vanligtvis verkar dessa inte var för sig utan det är en samverkan mellan alla dessa som skapar begreppets innebörd.⁴⁷ I den här avhandlingen är det en samverkan mellan alla dessa fem förståelser av begreppet tradition som ligger till grunden för förståelsen av vad tradition innebär.

1.5. Tidigare forskning

Vad beträffande tidigare forskning om upplevelsen av det moderna Amerika så finns det otaliga mängder skrivet. Vidare har jag valt att lyfta fram några verk och undersökningar som för denna avhandling varit viktiga för att placera avhandlingen rent rumsligt och tidsmässigt.

De amerikanska forskarna Arnold S. Feldman och Christopher Hurn har i sin pilotstudie, *The Experience of Modernization* i tidskriften *Sociometry* skrivit om mötet mellan modernisering och tradition och när dessa möter varandra. Den huvudsakliga frågan som deras forskning kretsar kring är flytten från ett område präglad av tradition och lantlighet till ett urbant ställe som är moderniserat. Fokus ligger på värderingar och hur människorna som var med om flytten ändrade dessa värderingar. Studien baserar sig på intervjuer av forna puertoricanska medborgare som varit med om detta mötet under tidigt 1900-tal. Deras resultat i studien är att värderingarna och hur de ändrar är mera komplexa än att endast påverkas av tradition- och moderniseringsytterligheterna. Detta gäller i vilken plats och tid som helst, påstår de. Exempelvis hade deras studiegrupp en tendens att inte värdesätta utbildningen för deras barn i det nya området.⁴⁸

Amerikansk-libanesiska historikern Alixa Naff har i sitt verk, *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience*, diskuterat mötet mellan Amerika och den muslimska immigrantbefolkningen. Forskningssyftet i hennes bok blir kontrasten mellan ett traditionellt

⁴⁷ NE webbsida: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tradition>>. 07.02.2019.

⁴⁸ Arnold S. Feldman och Christopher Hurn, 'The Experience of Modernization', *Sociometry, An Issue on Cross-Cultural Studies* 29 (New York 1966), s. 378–394.

och modernt samhälle och hur en ganska konservativ folkgrupp förhöll sig till ett moderniserat Amerika. Många av de arabiska immigranterna flyttade över till Amerika med traditionella muslimska värderingar och intressant för Naff blev hur dessa värderingar formades av ett mer liberalare samhälle. Naff kommer fram till att denna nationalitetsgrupp i Amerika kom väldigt nära varandra. Traditionella värderingar, såsom stark religiositet och starka familjeband, vittrade lite bort med tiden men fanns alltid kvar i bakgrunden. De tidiga arabiska immigranterna till Amerika identifierade sig mycket starkare med hemlandet än de som reste över senare. De senare nämnda anammade den amerikanska kulturen och tänket men bibehöll ändå vissa traditioner från det gamla. Vänskapskretsarna sträckte sig förbi etnicitetsgränserna och immigranterna uppfostrade sina barn allt oftare på ett mer amerikanskt vis än muslimskt. Vissa traditionella värderingar förblev kvar, såsom familjestoltheten. Naffs poäng är att denna folkgrupp assimileras delvis in i det amerikanska samhället, men på vissa punkter inte.⁴⁹

Den svenska författaren Lennart Pehrson har i sin bok, *Den nya staden - Utvandringen till Amerika II*, diskuterat den svenska upplevelsen av det nya landet och främst med utgångspunkt i den urbana miljön Chicago, som för många emigranter blev ny hemstad. Pehrson intresserar sig för svenskarna i Chicago och hur de gick från jordbrukare till urbana arbetare och medborgare. Boken behandlar främst tidigt 1900-tal, vilket var när svenskamerikanerna gick från att bruka marken till den urbana miljön, med andra ord den moderniserade staden. Han behandlar hur livet i staden var och upplevdes, men även hur immigrationen till Amerika påverkade urbaniseringen och en snabbare utveckling av staden Chicago. Migrationen var således en del av moderniseringen av Amerika.⁵⁰

På den rikssvenska forskningssidan finns ett verk som har ett liknande tema som den här avhandlingen, nämligen *Americanitis: Amerika som sjukdom eller läkemedel: svenska berättelser om USA åren 1900–1939* av Martin Alm. I avhandlingen bearbetar Alm frågor som handlar om svenskarnas syn på det moderna Amerika och hur de uppfattade och inspirerades av Amerika då det kom till formande av sitt eget samhälle och identitet. Hans syfte är att studera svenskarnas bilder av det moderna Amerika under 1900–1939 och hur dessa påverkat diskussioner om utvecklingen av det svenska samhället. Han behandlar flera olika teman och delar upp sin doktorsavhandling i mindre sektioner, exempelvis emigrationsfrågor, Amerika som ekonomisk förebild, amerikanisering och hur den påverkat både Amerika och Sverige. Alm lägger inte huvudvikt vid emigrationen och Amerika, vilket är poängen i den här avhandlingen.

⁴⁹ Alixa Naff, *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience* (Carbondale & Edwardsville 1985).

⁵⁰ Lennart Pehrson, *Den nya staden - Utvandringen till Amerika II* (Stockholm 2014).

Däremot behandlar han en kontakt mellan ett land som ofta sågs som en utopi och en skiss för hur ett modernt samhälle var, gentemot ett land som inte riktigt var där ännu.⁵¹

Från Alms avhandling är det viktigaste att belysa hans tänk om modernisering och Amerika som föregångsland. Det centrala temat modernisering och hur människor influerades och mötte denna strömning är det gemensamma för Alms avhandling och min. Skillnaden mellan Alms avhandling och min är att kontakten med moderniseringen i Alms avhandling inte sker vid en flytt utan genom andra medier, medan fokus i min avhandling ligger på kontakten med moderniseringen rent fysiskt på plats.

Ett annat arbete som också inspirerats av Alms doktorsavhandling som ligger ännu närmare i tema med denna avhandling är Pontus Qvants, *Nakna sanningar från Amerika Moderniserings- och kulturperspektiv från svenskamerikanska berättelser*. Hans syfte är att lyfta fram hur svensk-amerikanerna såg på det moderna landet Amerika och hur denna bild tedde sig i motsats till värderingar de hade med sig och traditioner. Han för med andra ord en dialog mellan gammalt i kontrast till nytt. Han vill specifikt belysa att den generella bilden av Amerika som svenskar och européer hade under tiden skiljde sig från den bild som svensk-amerikanerna upplevde. Han för även en komparativ dialog i form av att se om det fanns en attitydförändring mellan resenärerna 1850–1880 och 1900–1920.⁵² Qvant kommer fram till att det fanns nyansskillnader i svensk-amerikanarnas bild av det moderna Amerika och den allmänna europeiska bilden av Amerika. Gällande Europa sågs det moderna Amerikas kulturella inflytande på Europa som ett hot mot den europeiska relativt traditionsbundna kulturen. Ur ett moderniseringsperspektiv ansågs dock Amerika vara ett föredöme. Svenskar och européers generella bild av Amerika var att det fanns en distans mellan kultur och modernisering. Den bilden av Amerika krockade med den bild som svensk-amerikanerna hade. Enligt Qvants analys påvisades att i svensk-amerikanarnas bild av Amerika fanns ett samspel mellan modernisering och kultur.⁵³

På finländskt håll är kontakten mellan finlandssvenska emigranter och moderniseringens Amerika relativt utforskat. På skandinaviskt håll finns det några som rört sig på samma teman, som här ovan presenterats, men på finländskt håll är forskningen mindre. Allmänna och nischade översikter finns det över emigrationen från Svenskfinland.

Den andra tematiska pelaren som behövs för den här avhandlingen är emigrationsforskning. Emigrationsforskningen i allmänhet är ett utforskat ämne och därför är

⁵¹ Alm, s. 14, s. 16.

⁵² Qvant, s. 2–3.

⁵³ Qvant, s. 35–36.

det svårt att komma med någonting som omkullkastar tidigare forskning. Viktigt dock att belysa är att alla de nyanser som både mindre och större forskningar ger till ämnet är viktiga för helheten. Forskning som gäller lokala svensktalande arbetarklassfinnar och deras första kontakt med det moderna samhället Amerika 1892–1939 är dock relativt outforskat

Stor del av litteraturen inom emigrationsforskningen rörande finlandssvenskar använder sig av en studie som Anders Myhrman utförde under sin livstid. Verket har namnet *Finlandssvenskar i Amerika* och kan nästan ses som ett ramverk inom den här forskningsgrenen. Boken är väldigt heltäckande och Myhrmans närstudier i ämnet och att han själv var emigrant i Amerika bidrar just till det heltäckande intrycket. Myhrman samlade in material men visste inte riktigt vad han skulle sammanställa allt till. Dock visste Myhrman att den färdiga produkten skulle förvaras vid Åbo Akademi. Efter att han återvänt till Finland och pensionerat sig började han utforma verkat baserat på det han samlat in.⁵⁴

Syftet bakom Myhrmans verk var att nedteckna all den fakta han insamlat under sin livstid till ett heltäckande verk som behandlade allt från geografisk spridning, modernisering, tidningar, samarbeten, föreningar och vardagen och så vidare. Myhrman ville bland annat förtydliga att fenomenet att se sig som amerikan tar olika länge för alla de finlandssvenska emigranterna. Vissa såg sig aldrig som amerikan och dessa reste oftast hem, men vissa av dem stannade kvar i landet och kände sig aldrig riktigt hemma i landet. De finlandssvenskar som stannade kvar i Amerika och fick vardagen och livet att fungera skapade ofta en ny hemkänsla i den nya staden. När emigranten anlände till det nya landet fann hen ofta ett betydande främlingskap inför det nya. Processen att känna en hemkänsla kom genom positiv anpassning i det nya landet. Viktiga beståndsdelar för att emigranten skulle ha känt sig som hemma var exempelvis att arbetet var bra och att det sociala livet fungerade. Hemkänslan skapades också främst när emigranten såg sig själv som värdefull eller insåg sitt eget värde i en situation.⁵⁵

Historikern Mika Roinila har bidragit med ett kapitel i antologin, *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration*. I kapitlet *Finland's minority emigrants* behandlar Roinila finlandssvenskarnas situation i Amerika. Boken är en produkt av flera olika möten och tillställningar (Finnforums och Finnfests) mellan 2000 och 2010. Utgångspunkten fick boken under en konferens som hölls i Åbo 2009 med namn *Finnish-American Immigrants in Transition*. Bokens alla författare har sina egna expertisområden och bidrar alla till en nyanserad bild av emigrationen till Amerika.⁵⁶

⁵⁴ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. Förord.

⁵⁵ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 147–150.

⁵⁶ Mika Roinila, 'Finland's minority emigrants', *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration* (East Lansing 2004).

Roinilas bidrag till den här boken är en allmänövergripande text om olika teman rörande finlandssvenskarna i Amerika. Han går kronologiskt till väga och behandlar den finlandssvenska emigrationen till Amerika från de tidiga fararna till idag. Däremellan lyfter han fram teman såsom religiösa aktiviteter, föreningsaktiviteter och anpassningen till det nya landet. En intressant aspekt för den här avhandlingen, som Roinila lyfter fram, är det som berör den driftiga finlandssvensken. Deras driftighet inom speciellt den religiösa sfären var betydande och de startade gärna upp kyrkor, många gånger tillsammans med rikssvenskarna. I det religiösa rummet var finlandssvenskarna för det mesta närmare rikssvenskarna än sina landsmän, undantag den finska baptiströrelsen (1957) som skapades tillsammans med landsmännen. Finlandssvenskarna rörde sig främst i lutheranska kretsar men tog även del av andra religiösa rörelser såsom metodistkyrkan och frälsningsarmén. Deras påverkan där var dock obetydlig, enligt Roinila.⁵⁷

Bengt Kummel har i sin pro gradu avhandling *Emigrationen från Nykarleby stad 1880–1914 till länder bortom haven*, tagit ett mer kvantitativt perspektiv på emigrationen specifikt från Nykarleby. Han har tittat på mönster som visar vem som emigrerade och statistiska uppgifter såsom ålder och yrke. Han kommer fram till att de flesta som reste över till Amerika var män. Han påpekar att motiveringen till flytt var olika men att staden var stillastående bidrog till att de flyttade. När de anlände till Amerika var den sociala mobiliteten större än i födelselandet. De goda förutsättningarna för döttrar och pigor i Amerika lockade också flickorna att emigrera. Ett fenomen som Kummel påpekar var att åldersstrukturen i Nykarleby blev lidande, men tack vare att pengar från Amerika sändes hem ökade välståndet.⁵⁸

En annan som behandlat emigrationen till Amerika är Anna-Leena Toivonen i sitt verk *Etelä Pohjanmaan valtamerentakinen siirtolaisuus 1867–1930*. I denna bok ligger intresset på att se huruvida södra Österbotten tog del av de olika förändringsprocesserna som skedde i Finland under den utsatta tiden och mycket fokus ligger på benägenheten att flytta. Hon kommer fram till att villigheten att flytta var största bland den svensktalande befolkningen i Sydösterbotten och främst från landsbygden i och med att förändringarna i Finland bidragit till att jordbruksnäringen hade minskat i värde. Likt det Kummel kommer fram till så leder ungdomens emigration utomlands till en klyfta i ålderspyramiden i södra Österbotten. Många reste till Amerika före 1920, men i och med en lagändring blev Kanada mer populärt efter 1921. I och med att arbetsmarknaden i Finland inte kunde attrahera ungdomarna flyttade de bort till ett land där modernisering och möjligheter fanns. Toivonen kommer även fram till att många

⁵⁷ Kostiaainen s. 232–233.

⁵⁸ Bengt Kummel, *Emigration från Nykarleby 1880–1914 till länder bortom haven* (Nykarleby 1974).

som reste över till Amerika och senare Kanada klarade sig bra och hade möjlighet att skicka hem pengar till sina familjer i Finland. Vidare påpekar hon att migrationen fick pågå ganska fritt mellan Finland och Amerika och det var bara små förordningar som påverkade flyttfenomenet, fram till de stora restriktionerna 1921. Civilisationen hemma tog stryk av att så stor mängd emigrerade. Det ledde till bland annat befolkningsminskning.⁵⁹

I artikeln ”Representativa landsmän” Sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940–1970, från *historisk tidskrift för Finland* 2018:1, skriven av Ann-Catrin Östman, behandlas delvis samma material som i den här avhandlingen men ur ett historiserande perspektiv.⁶⁰ I denna artikel skildrar Östman för det första det arbete Myhrman gjorde vid sammanställningen av samlingen av stencilerade emigrantbiografier. Östman skildrar exempelvis hur arkivaliseringsprocessen gick till väga ur flera olika perspektiv och en inramning av de över 100 livsberättelser som samlats in.⁶¹

Det som varit till stor hjälp för den här avhandlingen är den överblick och kontext Östman skapat i sin text i och med den innehållsmässiga analysen av biografierna. I artikeln ger hon en kontext av materialet genom flera olika perspektiv som gör det möjligt för mig att fördjupa mig i de nio utvalda livsberättelserna. Hon närmar sig teman som för den här avhandlingen är intressanta och belyser frånvaron av kvinnliga representanterna i materialet.⁶² Det är främst en manlig arbetarklasshistoria som framställs i de olika biografierna.⁶³

Östman nämner att de olika biografierna som finns i denna samling handlar främst om vanliga arbetare. Det var bondsönerna, arbetarna och lantarbetarna som fick en möjlighet till ombyte och nya inkomst- och utkomstmöjligheter. Hon belyser att en trend bland de flesta berättelser som finns i denna samling belyser empirin från att misslyckas till att lyckas. Detta syns främst i de fyra första stencilerna.⁶⁴

Eva Karin Karlsson har i sin studie *Minnet av Amerika- en studie av emigrationen på 1920-talet*, gjort en liknande tematisk studie utgående från sju livsberättelser, där livsberättelserna var skrivna av svenska medborgare. Hon tar fasta på hur emigranten berättade och kom ihåg sitt liv. Analysen sker på flera olika plan, delvis med livsberättelsen i centrum

⁵⁹ Anna-Leena Toivonen, *Etelä Pohjanmaan valtamerentakinen siirtolaisuus 1867–1930* (Helsingfors 1963).

⁶⁰ Ann-Catrin Östman, ”Representativ landsmän, sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940–1970”, *Historisk tidskrift för Finland* 1 (s.1 2018), s. 106.

⁶¹ Östman, s. 110.

⁶² Östman, s. 122–123.

⁶³ Östman, s. 137.

⁶⁴ Östman, s. 128–129.

och emigranten men också hur emigranten blev en del av historien och hur hen har bidragit till den allmänna bilden av hur det var att vara en svensk emigrant på 1920-talet i Amerika.⁶⁵

Karlsson kommer i sin studie fram till att motivet att berätta och skriva ner ofta var olika för varje emigrant. I slutändan blev det emigranterna skrev ändå ganska lika varandra. Ofta är likheterna störst vad gäller resan över, första mötet och arbetet. Om resultatet skriver Karlsson på följande vis.

Det var när jag gång på gång läste om samma resa till Chicago som jag började känna 'historiens vingslag' och inse att det bakom tabellerna och siffrorna över antalet emigranter faktiskt gömmer sig riktiga människor. Dessa livsberättelser är en droppe i havet gentemot alla de som reste men för mig är det först när jag läser de återkommande berättelserna om att emigranterna på tågen till Chicago har lappar om halsen där det står vart de ska som jag inser vad ordet massemigration innebär och hur många 1,3 miljoner respektive 92 000 människor faktiskt är.⁶⁶

Det är lätt att glömma bort att varje siffra i en statistiktabel är en människa. Ytterligare fokuserar även Karlsson på hur emigranten skrev och vad hon eller han skrivit om. Viktigt att belysa här är att vardagen lyfts fram, men även också identitetsskapande företeelser. Tiden var också en viktig aspekt för hur det gick för emigranten, kommer Karlsson fram till. Exempelvis hade tidsperioden de reste till Amerika en stor påverkan på ifall emigranten misslyckades eller lyckades. Karlsson kommer även fram till att andra faktorer påverkade, exempelvis kön och status. Hon nämner även att hon i avhandlingen inte utgått från att det finns en sann historia inom historieforskningen av emigrationen, utan det är den gemensamma nämnaren som skapar en historia.⁶⁷ Det här är något som även i den här avhandlingen är av intresse. För att skapa en övergripande historia krävs berättelser med gemensamma nämnare eller olika nämnare för att skapa en historisk empiri av en företeelse.

⁶⁵ Eva Karin Karlsson, *Minnet av Amerika-en studie av emigrationen på 1920-talet utifrån sju livsberättelser* (Växjö 2006).

⁶⁶ Karlsson, s 40.

⁶⁷ Karlsson, s. 41–42.

2. Bakgrund

För att kunna förstå sig på avhandlingen krävs det att en plats för aktörerna skapas. Den utgörs av bakgrunden. Arenan som emigranterna rörde sig på var det moderna Amerika under 1890–1940. Därför kommer här nedan en kortare överblick över det moderna Amerika och en historisk sammanfattning över emigrationen till Amerika presenteras närmare.

2.1. Det moderna amerikanska samhället

Landet Amerika sågs i europeiska ögon som ett föregångsland inom moderniseringsaspekten allt sedan landet upptäcktes. Många européer förknippade Amerika med ett bättre liv där både möjligheterna fanns och deras drömmar kunde slå in. Européerna såg Amerika som en ny möjlighet att göra rätt för sig och skapa en bättre världsdel än sin egen, med andra ord inte göra om de misstag de tidigare gjort i Europa.⁶⁸

Under 1700-talets upplysning fick det amerikanska samhället en ny status. Resten av världen utvecklade en samhällssyn av Amerika med fokus på att bygga upp ett nytt och modernt fungerande samhälle i Amerika där människans utveckling låg i centrum. Detta förstärktes ytterligare i och med amerikanska revolutionen. Resten av Europa följde noga med stridigheterna mellan moderlandet England och de engelskamerikanska kolonierna på östkusten. Många européer anslöt sig till koloniernas sida. Amerikanska revolutionen har i många kretsar setts som ett stort steg fram för mänsklighetens utveckling. Många av dessa kretsar bestod av franska upplysningsmän.⁶⁹ Amerikas självständighet blev en viktig milstolpe inom modern historia i och med att samhället var uppbyggt på ett helt annat sätt än i Europa. Den politiska makten var tredelad och det fanns ingen hierarki liknande Europas, det vill säga ingen statskyrka och ingen kung.⁷⁰

Under 1800-talet och början av 1900-talet fortsatte européernas beundran för Amerika, med viss skepticism. Landet framhölls som det modernaste landet och diskussionerna i Europa gick ut på att försöka finna inspiration i det nya landet för att bygga upp sin egen världsdel.

⁶⁸ Alm, s. 14.

⁶⁹ Alm, s. 14.

⁷⁰ Encyclopedias webbsida: <<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/political-science-and-government/political-science-terms-and-concepts/separation-powers>>. 5.12.2018.

Amerika har även varit föremål för många analyser som handlat om landets svagheter och styrkor.⁷¹

Enligt den amerikanska forskaren David Ekbladh, föddes det moderna Amerika ur en amerikansk självbetraktelse om att landet var ett föregångsland för många länder och att det amerikanska folket och nationen måste fullgöra det som krävdes för att uppfylla det. Redan innan de amerikanska moderniseringsprocesserna tilltog i styrka fanns det nya strömningar runt omkring i världen som bidrog till att allt modernare samhällen växte fram. Med moderna samhällen menas exempelvis samhällen som industrialiserades snabbt eller påverkades av upplysningens ideal. Amerika uppstod i kontexten av dessa nya strömningar. För att matcha det nya idealet valde man att upprätta ett amerikanskt samhälle som byggde på exempelvis de nya värderingarna och teknologierna. Dessa förändringar som gjordes i det amerikanska samhället efter amerikanska inbördeskriget banade väg för utvecklingen av det moderna Amerika ända fram till efter första världskriget.⁷²

Amerika som ett föregångsland för moderniseringen härstammade från flera olika samhällsförändringar som påverkade nationen och hur tankarna kring nationen gick. Främst påverkade frigörelsen från Storbritannien och det amerikanska inbördeskriget Amerika. Efter dessa samhällsrevolutioner skapades viljan att få svar på större frågor såsom hur en amerikansk union skulle se ut och frågor kring den amerikanska politiken. I amerikanska historikerns Charles William Calhoun verk, *The Gilded Age: Perspectives on the Origins of Modern America*, belyser han vikten av företagsamhet och hur den formade konsumtion och kulturen, vilket han anser var en av de definierade aspekterna av det moderna amerikanska samhället.⁷³

Amerika som modernt föregångsland har tagit sig i uttryck på många olika fronter, exempelvis inom konsumtion, kultur och ekonomi. Den amerikanska utvecklingen har inte alltid varit i en uppåtgående trend, utan processerna har också varit föremål för kritisk uppsyn av exempelvis traditionstrognas. Här ovan har en eurocentrisk beskrivning getts över synen på Amerika. Under slutet av 1800-talet blev Amerika en stormakt. Amerika fick då en stormaktstitel inom både politik såväl som ekonomi och tog därmed över efter Europa. I och med Amerikas större inflytande på resten av världen spreds en rädsla i Europa om att den

⁷¹ Alm, s. 14–15.

⁷² David Ekbladh, *The Great American Mission Modernization and the Construction of an American World Order* (New Jersey 2011), s. 14.

⁷³ Glen Porter, 'Industrialization and the rise of big business', *The Gilded Age: Perspectives on the Origins of Modern America* (Lanham 2006), s. 11–12.

amerikanska materialistiska och traditionslösa kulturen skulle spridas till dem och således påverka Europas nationer i stor grad.⁷⁴

Amerikas kultur var en smältdegel. Den nationalistiska ideologin som präglade Europa under sekelskiftet bidrog till att Amerika blev en blandkultur. Den moderna amerikanska kulturen präglades av tekniken och blev följaktligen även en masskultur. Tradition och en gemensam historia saknades och amerikanaren visste inte riktigt vad som var amerikansk kultur och vad som var exempelvis emigranternas medförda kulturer. Den utpräglade masskulturen blev således en statlig skapad kultur med utgångspunkt i modernisering och teknikens utveckling. Det fanns exempelvis en kontrast mellan personligt skapande gentemot ett massproducerat skapande.⁷⁵ Masskulturen byggde även på saknaden av traditioner som länge setts som förenande och skapande av en gemensam kultur. Grupperingar bildades i det moderna Amerika och olika ideologiska och traditionalistiska tankar blandades samman. Kulturen var inte så pass traditionalistisk så att den skulle ha stoppat moderniseringen, utan man ville gärna möjliggöra de olika moderniseringsprocesserna i den amerikanska kulturen.⁷⁶

Amerika var ett så kallat massamhälle. Det grundade sig i att de moderna människorna som levde i nationen var rotlösa. Det fanns endast få tydliga auktoritära roller i samhället som kunde leda folket. Den geografiska rörlighetens snabba utveckling bidrog också till att människorna var rotlösa. Även materialismens framväxt och den stora emigrantmängden som kom bidrog till det massamhälle som skapades. Amerika blev en blandkultur och det var svårt för amerikanerna att hitta något gemensamt, exempelvis historia. Dialogen mellan tradition och materiell modernism fanns inte heller riktigt i stor grad, vilket ledde till att det amerikanska samhällets materiella pelare expanderade hejdlöst. Människorna i Amerika anpassade sig snabbt till moderniseringen. I och med att det saknades en aristokrati eller någon typ av bevarare av det gamla kunde industrialiseringen och urbaniseringen av det amerikanska samhället gå snabbt.⁷⁷ De materiella framstegen i det amerikanska samhället höjde levnadsstandarden för många. Allt fler kunde unna sig att konsumera mer materiella saker såsom bilar, radio, hus och resor. Framstegen hade också ökat resurserna i samhället. Dock kritiserade många humanister att detta vill ha och köpbegär kom emellan många av de viktiga andliga livsvärdena, såsom gemenskap och familj. För att råda bukt på detta fördes en diskussion om hur man skulle ha kunnat förena det nya och det gamla, enligt historikern Alm. De tekniska utvecklingarna i

⁷⁴ Alm, s. 320.

⁷⁵ Alm, s. 254.

⁷⁶ Alm, s. 299.

⁷⁷ Alm, s. 276–277.

samhället sågs inte som bortkastade utan det var hur amerikanaren använde dem som ansågs vara förkastligt av kritiker. En blandning mellan tradition och nytt var att föredra, enligt kritikerna.⁷⁸

Trots att en starkt traditionsbunden kritik fanns gentemot nymodigheternas framväxt i Amerika expanderade vad man idag skulle kunna säga en populärkultur fram i det amerikanska samhället, där moderniteter som jazz och film växte fram. Under 1900-talets början spreds också en ungdomskultur i Amerika. Amerikansk kultur spreds inom landet men även utomlands genom film och radio.⁷⁹ Som tidigare nämnt fanns en ambivalens i européernas förhållningssätt till amerikansk kultur. Främst ville européerna inspireras av det moderna men i och med de starka populistiska karaktärsdragen som förklarats ovan och avsaknaden av traditionsenliga normer förhöll sig européerna skeptiska. När emigranterna reste till dåtida smältdegeln Amerika fick de många intryck att ta i beaktande. Redan före resan uttryckte vissa emigranter i materialet en skepticism om vad som komma ska. Arthur Wilson skrev på följande vis.

Då jag nu tänker hur det var innan jag for bort, så nog var det andra tider då. Jag hade aldrig ätit ett hönsägg, bara fågelägg från skären. Inte hade jag sett en mulåsna eller en neger, och jag undrar vad jag skulle ha gjort om jag mött en sådan då jag vallade kor i skogen och hade bössan med. Jag hade aldrig rest på järnväg; vete fanns ej och bara två äppelträd i hela byn, och icke ens cyklar och grammofoner.⁸⁰

Två faktorer som drev moderniseringen framåt i Amerika i hård takt var tanken om effektiviteten och det individualiserade samhället. När emigranten kom till Amerika var hen inte bunden till den klass som hen kommit från i Finland, utan det var emigranten själv som skapade sina egna möjligheter. I Amerika fungerade det på så vis att om man arbetade hårt fick man också möjligheter till avancemang. Det hårda arbetet härstammade från att Amerika byggde på hård konkurrens inom främst arbetsmarknaden. För att kunna lyckas var arbetarna tvungna att hålla högt tempo.⁸¹ Det individanpassade samhället såg också till att individen i större mån lyftes fram i Amerika mer än i Europa där det kollektivistiska tankesättet var rådande.

Skolans betydelse i Amerika var också större, lyfter historikern Martin Alm fram. Självständigt arbete värdesattes högt och ungdomarna lärde sig detta från början. Praktiska arbetsövningar var också vanligt i universiteten. Utbildningen i Amerika var öppen för alla, till

⁷⁸ Alm, s. 279.

⁷⁹ Alm, s. 277.

⁸⁰ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 76.

⁸¹ Alm, s. 99.

skillnad från i Finland. Rent konkret kunde en bondpojke sökt in för att studera till läkare. Kärleken till arbetet var det som värdesattes, enligt Alm.⁸²

2.2. Tidigare emigration till Amerika

För att förstå emigranthistorierna och den kontext emigranterna reste och levde i räcker det inte bara att presentera det moderna Amerika. En annan kontext som är väsentlig att nämna är den stora emigrationen från Europa till Amerika. Massemigrationen till Amerika från Europa tog plats från cirka 1850–1914. Under den här tiden reste miljontals européer till Amerika i hopp om ett bättre liv.⁸³ Emigranterna kom till Amerika från alla olika ställen i Europa. Största antalet emigranter, under den tidiga perioden av emigration, var tyskar, italienare och irländare. Andra nationaliteter och etniciteter som kom i stort antal till Amerika var polacker, engelsmän och judar. Storleksflödet av nationaliteter och etniciteter som anlände till Amerika var aldrig konstant under hela perioden, utan skiftade.⁸⁴

Forskning har visat att under 1882 var emigrationen från Europa till Amerika mest centrerad kring länderna i västra och norra Europa. Statistik visar att 87 % kom från dessa delar till Amerika. En skiftning skedde dock årsskiftet 1800–1900-tal och år 1907 var emigrationen från östra och södra Europa till Amerika vanligare än den var 1887. Under 1907 emigrerade totalt 80,7% från dessa delar.⁸⁵ Att emigrera till Amerika var också en kostnadsfråga för de europeiska emigranterna och i början av 1800-talet var ännu resan för dyr för de flesta européer.⁸⁶

Orsakerna till varför så många miljoner valde att emigrera till Amerika under en relativt bestämd tid var olika. Många valde att emigrera till Amerika för att de såg arbetsmöjligheter. Detta gällde främst de som emigrerade under slutet av 1800-talet och tidigt 1900-tal. Det ökade antalet arbetsmöjligheter i Amerika berodde på industrialiseringen, främst den industriella kapitalismen. Mekaniseringen av flera olika industrier i Amerika gav arbetstillfällen åt

⁸² Alm, s. 101.

⁸³ Timothy J. Hatton & Jeffrey G. Williamson, *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact* (New York 1998), s. 3.

⁸⁴ Bruce M. Stave, John Fulton Sutherland & Ido Salerno, *From the Old Country: An Oral History of European Migration to America* (Hanover 1994), s. xi.

⁸⁵ M. Stave, Fulton Sutherland och Salerno, s. xi.

⁸⁶ Timothy J. Hatton & Jeffrey G. Williamson, s. 7.

européerna. Ekonomiskt gick Amerika om Europa i och med detta.⁸⁷ En annan viktig bidragande faktor till att människor drogs till Amerika var införandet av homestead acts 1862, som gav alla en landareal att bruka. Detta medförde att många européer lockades dit.⁸⁸ Alla emigranter i Amerika hade olika bakgrunder, rent kulturellt men också uppväxtmässigt. Detta medförde att alla måste anpassa sig och ta in det nya landet på olika sätt. Vissa nationaliteter kom från mindre utvecklade områden och för dem blev det en större omvandling när de kom till Amerika än exempelvis för engelsmännen som redan upplevt en snabb industrialisering i hemlandet. Det fanns en bra fungerande dynamik för emigranten, som bestod av att ta det bästa av två världar och de använde sina gamla lärdomar i ett land med nya moderniteter, exempelvis teknik.⁸⁹

En annan specifik orsak till migrationen till Amerika var guldrushen 1849 till Kalifornien. Detta fynd av guld bidrog till en massemigration till en specifik plats i Amerika under en kortare period. Guldfyndet gjordes av James W. Marshall 24 januari 1848. På slutet av 1848 sökte sig främst amerikaner till området, men 1849 hittade även de europeiska emigranterna dit. År 1852 sökte sig flest emigranter till området. Till först användes enkla metoder för att komma åt guldet men med tiden sinade fyndigheterna och mer avancerade metoder togs i bruk. Guldrushen till Kalifornien bidrog även till framväxten av staten strukturellt men också att området fick statsstatus 1850, vilket var två år efter att guldet hittades.⁹⁰

Trots att många av dessa emigranter reste till Amerika under samma tidsperioder eller för samma anledningar fanns det ingenting som kunde kallas en emigrantupplevelse av Amerika. Alla nationaliteter som kom till Amerika bar med sig sina egna kulturer. De olika nationaliteternas traditioner var till viss del lika och till viss del olika. Alla dessa emigranter bearbetade på sina egna sätt den nya amerikanska kulturen i förhållande till sin personliga bakgrund. I detta skapades således också gemensamma emigrantupplevelser av Amerika, men också upplevelser av Amerika som var påverkade av individens val och bakgrund.⁹¹

Vad beträffar den finländska emigrationen till Nordamerika tilltog den i styrka i 1870-talet, med vissa undantag för några emigranter som rest över till Amerika tidigare. När emigrationsforskare ser på den finländska emigrationen brukar de se på den ur två olika

⁸⁷ Stave, Fulton Sutherland & Salerno, s. xi-xii.

⁸⁸ David Stephen Heidler, Jeanne T. Heidler, *Daily Lives of Civilians in Wartime Modern America: From the Indian Wars to the Vietnam War* (Westport 2007), s. xi.

⁸⁹ Stave, Sutherland & Salerno, s. xi-xii.

⁹⁰ Historynets webbsida: < <https://www.historynet.com/california-gold-rush>>. 25.1.2019.

⁹¹ Stave, Sutherland & Salerno, s. xii-xii.

perspektiv. I litteratur brukar man tala om två eller tre vågor av flyttningar till Amerika. Den förklaringsmodellen som använder sig av två vågor togs redan upp i inledningen och kommer vara den som hänvisas till i resten av analysen. Den förklaringsmodellen delade upp de olika strömningarna av emigranter i den första vågen, 1886–1893 och den andra 1899–1914, med start i ofärdsåren.⁹² Det synsätt som behandlar tre vågor ser ut som följande vis. Period ett inföll främst i början av 1880 och i slutet av 1890. Den första perioden brukar ses som en följd av det dåliga ekonomiska läget som rådde i Finland. Under den här perioden var Finland i ett tillstånd av kraftig befolkningsökning och omstrukturering av lantbruket. Det ledde till ett överskott av arbetskraft och många blev arbetslösa. Befolkningsökningen drabbade också de jordbrukare som hade mark, i och med att marken inte kunde delas åt alla söner i familjen. Dessutom var lönerna låga i Finland. Bland annat dessa faktorer bidrog till att ca 42 000 finländare lämnade sina hem för ett bättre liv. Den andra vågen av migration till Amerika skedde 1899 i och med februarimanifestet. Kring sekelskiftet 1800–1900 spelade förryskningspolitiken en stor roll som pådrivande faktor till att människor valde att emigrera. I materialet nämns även dessa orsaker, många av de männen som bodde i Finland under denna tiden valde att emigrera för att smita undan värnplikten. Den andra vågen tog slut då första världskrigets började. Under den här tiden emigrerade 222 157 utomlands och en stor del av dem till Amerika. "Amerikafebern" grep även tag i finländarna under 1900-talet med fokus på äventyret. Den tredje vågen av emigranter från Finland startade 1920 och slutade 1929. Under den tiden hann 60 000 utvandra. I och med att det i Amerika 1921 kom ut hårdare lagar mot invandringen till landet så blev Kanada ett attraktivare mål för finländaren.⁹³

I Amerika samlades gärna de olika nationaliteterna på olika ställen i Amerika. Vissa bildade till och med små samhällen enbart bestående av människor som hade samma eller liknande bakgrund. Ofta döpte man dessa ställen till något namn som liknade det från hemtrakterna. Exempelvis samlades många nordbor kring storstaden Chicago. Under 1910-talet sades det att cirka en femte del av Sverige befolkning bodde i Chicago.⁹⁴ I materialet finns ett väldigt bra exempel på ett sådant ställe. Matt Ström föddes i den lilla byn Larsmo i Österbotten. Under en tid i Amerika bosatta han sig i Larsmont, vilket var ett samhälle där många från samma trakter bosatte sig, därav liknar även namnet den österbottniska byn.

⁹² Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 16.

⁹³ Hilding Widjeskog och Ole Granholm, *Emigrantvägar* (Vasa 2006), s. 11–12.

⁹⁴ Encyclopedia of Chicagos Webbsida: <<http://www.encyclopedia.chicagohistory.org/pages/1222.html>>. 11.2.2019.

Bemötande gentemot de olika emigrantgrupperna var olika från den amerikanska sidan. Nordbor och västeuropéer har i allmänhet blivit bemötta väl av det amerikanska folket. De nationaliteterna ingick även främst i den första vågen av emigranter till Amerika. Irländarna som var ett av det folkslag som reste tidigt över till Amerika hade inte samma rykte om sig. I amerikanska ögon var de ofta snuskiga och samvetslösa.⁹⁵ Under tidigt 1900-tal var det många slaver som åkte över till Amerika. Fortsättningsvis var relationen mellan nordbor och amerikaner bra, medan slaverna fick ett tuffare bemötande.

Emigrationen till Amerika fick ett väldigt abrupt slut i maj 1921. Före 1921 hade inga direkta restriktioner funnits gentemot invandringen från Europa till Amerika. Lagen som trädde i kraft var i först hand tänkt att bli en tillfällig lag, men den blev kvar till 1965. Lagändringens innehåll blev betydande för de som ville resa eller flytta till Amerika i och med att den amerikanska staten från och med 1921 tog i bruk ett kvotsystem som innebar att vem som helst inte längre fick invandra till Amerika.⁹⁶

⁹⁵ Philip J. Anderson and Dag Blanck, *Swedish-American Life in Chicago, Cultural and Urban Aspects of an Immigrant People 1850–1930* (Uppsala 1991), s. 79.

⁹⁶ Claudia Goldin, 'The Political Economy of Immigration Restriction in the United States, 1890 to 1921', *National Bureau of Economic Research* (Chicago 1994), s. 223.

3. Analys

Det främsta motivet till att emigranterna reste till Amerika var strävan efter att lyckas och få ett bättre liv än i sitt födelseland. Redan i den motiveringen kan man se en kontrast mellan Finland och Amerika. I Finland såg inte emigranterna någon möjlighet till förändring längre under den här tiden. Av det tolkade materialet ville de se någonting nytt och skaffa sig en möjlighet till rikedom. Orsakerna till att Finland inte var det optimala landet för emigranterna var olika. I och med det rådande världsläget och de oroligheterna som rådde i Finland var inte landets tillstånd stabilt, under perioden 1890–1939. I motsats till ett sent utvecklat Finland fanns Amerika som lockade på finländarna.

Vidare följer avhandlingens analys. Analysen är uppdelad i två huvudlinjer: karriär och fritid. Båda dessa delarna präglade emigrantens vardag men även möjligheten för emigranten att själv välja hur han skulle göra. Avsnittet karriär är uppdelat i tre olika delar. Den första delen behandlar möjligheterna att lyckas, den andra effektivitet och arbetsmentalitet och den tredje utbildning. Dessa tre är alla en del av individens egna val att utvecklas och skapa sig ett lyckat arbetsliv och att lyckas ekonomiskt.

Den andra delen av analysen innefattar den andra delen av emigrantens vardag, fritiden. I Amerika växte en allt tydligare distinktion mellan ledig tid och arbetstid fram och därav blir även fritiden intressant ur ett moderniseringsperspektiv jämfört traditionsperspektiv. I kapitlet om fritiden kommer aspekter såsom fritiden, intressen, resor och konsumtion att tas upp. I detta fall är det också sådana val som emigranten aktivt gör själv.

3.1. Karriär

3.1.1. Möjligheternas land

Något som redan lyfts fram som en resemotivering för emigranterna i fråga är möjligheten. Möjligheten och möjligheternas land kan ses som ett uttryck för ett modernistiskt tankesätt som återspeglas i skapandet av land som var utvecklat och kan fylla det behov en emigrant hade. Ett allmänt antagande var att Amerika var möjligheternas land. Det var landet där emigranternas

drömmar kunde slå in och bli verklighet. I Finland under slutet av 1800-talet var den allmänna bilden av Amerika den att det var ett land med demokrati, jämlikhet och en större frihet. I Finland var det de bildade som förde vidare denna syn på Amerika. Den vanliga bonden tog till sig detta och skapade bilden av möjligheternas land. Under början av 1900-talet rapporterade de österbottniska tidningarna väl om migrationen. De flesta artiklar som exempelvis publicerades i *Vasabladet* var positiva, med undantag för några som handlade om exempel på hur emigranterna blev lurade.⁹⁷ Rent ideologiskt kan denna fras bygga mycket på den liberala och moderna syn som hade byggts upp i det amerikanska samhället under hela 1800-talet och början 1900-talet. Den svensktalande finländska emigranten hade fåtal medier att tillgå innan han valde att emigrera. Han hade bara en allmän bild av vad Amerika var, och den hade troligtvis skapats av händelser och beskrivningar som tidigare amerikafarare berättat för honom eller vad emigranterna hört från sin omgivning. I livsberättelserna kommer detta fram i vissa texter.

England må ha varit landet där industrialiseringen startade, men Amerika anammade denna utveckling väl och med betoning på folklig demokrati eller folkstyre. Emigranterna hade stor betydelse för de amerikanska industrierna då det kommer till att modernisera dessa. Det fanns ständigt ny arbetskraft i landet, och främst under slutet av 1800-talet var det den lågutbildade och billiga arbetskraften som flyttat in i landet som krävdes för att industrierna skulle växa.⁹⁸ De nio emigranters livsberättelser som använts i denna avhandling vittnar även om detta. Lite mer än hälften av emigranterna fick arbete vid ställen som kan ses som katalysatorer till moderniseringen. Vare sig de var medvetna eller omedvetna tog de del av det moderna Amerika. Man kan också tänka sig att den stora massinvandringen till Amerika bidrog till en större konsumentkrets, vilket i sin tur ökade produktionen av varor och tjänster och större konsumtion generellt. Detta skulle i sin tur haft en positiv påverkan på den fria marknaden och moderniseringsprocesserna i sig, men även attityden mot emigrationen överlag.

I Finland var den industriella utvecklingen en aning annorlunda. Industrialiseringen kom igång först under 1800-talets andra hälft. Håkan Anttila antyder att denna sena industrialisering troligtvis berodde på tre faktorer, Finlands läge, det låga befolkningsantalet eller landets dåliga resurser till industrin. Redan under 1840-talet såg man i Finland liknande tendenser som man anammat i Amerika vad gäller näringsfriheten. Det var J.V. Snellman som

⁹⁷ Svenska Österbottens landskapsförbund, *Svenska Österbottens Historia: 3* (Vasa 1980), s. 454-456.

⁹⁸ Simon J. Bronner, *Grasping Things: Folk Material Culture and Mass Society in America* (Lexington 1986), s. 160.

i tidningen Saima uttryckte sitt missnöje mot hur begränsade näringsutövare var. Han påpekade att det föråldrade skråväsendet försämrade situationen och att den fria marknaden skulle gynna Finlands näringsliv.⁹⁹ Samma år stannade samhället delvis upp under vissa perioder av olika omständigheter och individens möjlighet till att lyckas var inte lika närvarande eller ens möjlig.

Emigranterna hade även en strävan efter att skapa sig ett bättre liv eller främst lyckas ekonomiskt, i och med att de ville hjälpa sina nära och kära hemma men även vara sin egen lyckas smed. Alla av emigranterna i studien kom från fattiga eller halvfattiga landsbygdsförhållanden i Finland. Någon större ekonomisk vinning såg de inte i det långa loppet om de stannade på samma plats, utan de lyssnade på släktingar och vänner och reste till Amerika. Efter att Amerika gjort sig självständigt från England strävade nationen sig bort från det merkantilistiska tankesättet som landet haft i och med tillhörigheten till England. En mer modern kapitalism formade Amerika. Tanken om varje människas egen ekonomiska frihet formade landet, och staten ville inte reglera den utan lät den fria marknaden styra.¹⁰⁰ Dessa möjligheter tillsammans med guldrushen i landet medförde att emigranterna började använda sig av olika uttryck och begrepp som delvis glorifierade Amerika. Dessa begrepp skapar även i den här analysen en distinktion mellan Amerika som modernt och ett land fullt av möjligheter och friheter, i jämförelse med Finland som i många anseenden fick agera motsatsen. Uttryck som används för att beskriva Amerika är gulddlandet och det fria Amerika.

En emigrant som uttrycker detta i sin livsberättelse är Matt Ström. Ström och hans fru reste år 1906 till Finland för att hälsa på hans och hustruns familjer. Han stannade i Finland hela tre år och han och frun hann under tiden bo på två olika ställen, Larsmo och Skutnäs. Men efter tre år valde de att resa tillbaka till Amerika. Han har skrivit följande när de bestämde sig för att resa till Amerika igen: ”Men efter två år på Skutnäs reste vi tillbaka till Amerika. Vi tyckte det fria Amerika var bäst. Här får man just vad man betalar för”.¹⁰¹ Gulddlandet eller det fria Amerika är benämningar som på ett deskriptivt sätt förmedlar betydelsen av ett land som emigranten trivs i och där han såg möjligheter.

I Ströms citat kommer det även fram en jämlikhetsaspekt som har betydelsen att alla behandlades lika och alla hade möjlighet till samma saker. Alla fick den penningssumma som de arbetade för och hade lika möjligheter att använda upp den eller göra vad löntagaren ville. Det var viktigt att ge människan frihet för med större friheter ges människan även större

⁹⁹ Svenska Österbottens landskapsförbund, s. 193.

¹⁰⁰ Encyclopedias webbsida: <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/industrial-capitalism#THE_AMERICAN_INDUSTRIAL_MODEL>. 12.01.2019.

¹⁰¹ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 70.

möjligheter. Det moderna jämlikhetstänket som presenterats som en form av andlig modernisering, genomsyrar tanken om människans frihet i samhället.¹⁰² En möjlig tolkning är den att det amerikanska samhället inte styrde sina medborgare statligt utan lät processerna och tankesättet styra människorna. Finland, som sent kommit in i industrialiseringen och som ännu var i startgroparna för att bli ett modernt land, byggde fortfarande på traditioner. Detta blev extra tydligt när inbördeskriget bröt ut och två läger skapades. Trots att Finland hade förutsättningarna för att moderniseras gjorde omständigheterna att processens andra skede begränsades. Dock är det viktigt att betona att det fanns orättvisor och sprickor i det amerikanska samhället mellan olika människor trots Ströms positiva jämlikhetscitat. Jämlikheten var ännu inte till för alla.

Kopplat till modernisering och begreppet möjligheternas land är kopplingen mellan livsberättelserna och moderniseringen ofta omedveten för emigranten. Emigranterna såg på Amerika med en tanke om att finna lycka och gamla släktingar och något som i kontrast till Finland hade en positiv aura kring sig. De hade en traditionsbunden syn där familj och närhet till samma etniciteter prioriterades högt. I och med arbetslivet och liknande förlopp kom de i kontakt med modernisering, men också med den amerikanska liberala ideologin om att ge alla människor en chans. Den mest väsentliga betydelsen i möjligheternas land var varje individs rätt att lyckas.

3.1.2. Effektiviteten och entreprenörskap

Något som pådrivit moderniseringsprocessen och som hör ihop med möjligheternas land var effektiviseringen och den speciella inställning amerikanerna hade till företagsamhet och att arbeta. Denna driftighet hos medborgare hörde ihop med moderniseringen och effektiviseringen av arbete. Finska medborgare var också vana vid att arbeta. I livsberättelserna kommer detta fram genom deras berättelser om barndomen. I berättelserna berättar de att de vid tidig ålder fick börja arbetet. Emigranten Alfred Backlund varvade kort skolgång med olika slags arbete för att hjälpa till att försörja sin stora familj. Den glorifierade bilden av Amerika som guldland under specifikt 1898–1903, vilket var perioden då många av materialets emigranter avreste till Amerika, kan enligt historikern Bengt Kummel hänga ihop med ett sammanträffande mellan

¹⁰² Qvant, s. 6.

första förtrycksperioden som ägde rum i Finland och att Amerika var i en ekonomisk högkonjunktur. Detta skulle ha ökat på klyftorna mellan nytt och gammalt.¹⁰³

Amerika hade som sagt en väldigt livskraftig ekonomi i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, vilket medförde att arbetskraft behövdes. Många emigranter som emigrerade till Amerika trodde att Amerika var landet av arbete, vilket stämmer enligt vissa forskare. Enligt historikern Alm var huvuddragen inom den amerikanska arbetsmoralen att arbetarna skulle tro på sig själv och sin förmåga att försörja. Tankesättet betonade också att allt arbete var bra arbete. Denna mentalitet skapade ett folk med stark självdisciplin och individualistiskt tänk. Till Amerika lockades främst emigranter som var driftiga. Driftighet prisades och för att kunna ta sig fram i det amerikanska samhället krävdes det att emigranten och arbetaren var beredd på hård konkurrens och hårt arbete.¹⁰⁴

”Kärnan i den amerikanska arbetsmetoden är framförallt den, att det ska arbetas, arbetas, arbetas”¹⁰⁵, sade författaren Paul Peter Waldenström om arbete. Med detta citat lyfts vikten av amerikanernas moderna arbetsmentalitet fram. I anslutning till citatet resonerar Alm att arbetaren i Amerika fick utföra mer arbete än en motsvarande arbetare i Europa. Den amerikanska arbetaren hade en högre arbetstakt, vilket medförde högre lön och kortare och mer bestämda arbetstider, än motsvarande i Europa.¹⁰⁶

Ur denna flitiga och självsäkra attityd som fanns bland den amerikanska arbetskulturen växte småföretagarna och entreprenörerna fram. Livsberättelserna vittnar om ifall man inte fick arbete via andra fanns möjligheten att starta eget företag. Detta hängde också förstås ihop med de friare näringslagarna och kapitalismen, som tidigare nämnts.

Förutsättningarna för att hitta jobb var för materialets emigranter olika. Många fick sina första arbeten på sågmöllor eller gruvor, vilket när man läser alla av Myhrmans insamlade biografier verkar vara ett väldigt vanligt arbete bland svensktalande finländare som kom till Amerika. En vanlig del av emigrantens vardag vara att man var flyttbar inom arbetet. För många var arbetet bara tillfälligt, i vissa fall endast för några månader framåt eller per årstid. Emigranterna flyttade dit arbete fanns. Innehållet i många av dessa livsberättelser behandlar i stor del dessa flyttar mellan olika städer. Emigranterna har också skrivit förklaringar till varför de flyttade i sina berättelser. Många flyttar mycket för lönen och arbetsvillkorens skull eller för att arbetet tog slut på deras förra arbetsplats.

¹⁰³ Svenska Österbottens landskapsförbund, s. 454.

¹⁰⁴ Alm, s. 98–99.

¹⁰⁵ Alm, s. 99.

¹⁰⁶ Alm, s. 98–99.

Emigrationsforskaren Anders Myhrman belyser detta fenomen i sin bok. Han nämner att de tidigaste emigranterna som åkte över, precis som materialet påvisar, saknade utbildning. Majoriteten hade fått lite utbildning eller ingen alls. Detta medförde att emigranten fick söka sig till arbeten där ingen specificerad utbildning krävts, exempelvis skogs- och gruvarbete, som många i avhandlingens material sökt sig till. Emigranter som reste senare hade dock fått möjlighet till utbildning i hemlandet i form av folkskola och kunde därigenom ha en större möjlighet till förslagsvis förmansarbete eller superintendent, men det fanns inga garantier för det. Om rörelsemönster belyser Myhrman att den dåtida finlandssvensken var rörlig men ett specifikt mönster fanns inte att se. Det finns flera olika livsval bland arbetarna. Vissa fann aldrig sin plats och rörde sig geografiskt mycket under hela livstiden i Amerika. Andra fann ett arbete eller en bransch som de lite flyttade inom men till slut stannade kvar på under resten av sin arbetskarriär. Vissa av dessa fick till och med avancemangsmöjligheter. Många emigranter har först tagit ett arbete inom någon av ovanstående branscher för att senare avsluta sin karriär som farmare.¹⁰⁷ Inom det materiella som ryms för den här avhandlingen är det typiska mönstret att många flyttar inom olika icke utbildningskrävande branscher men det finns också exempel på personer som lyckats avancera och till och med startat egna företag.

Emigranten Backlund nämner i sin text en ganska typisk situation som kunde uppstå för en emigrant när hen anlände till Amerika och försökte finna ett arbete och en plats där. Backlunds första arbete var i en kolgruva i samhället Coal Creek i delstaten Washington. Han trivdes med arbete och han hade åtta timmars dagar. Han hade fått höra om möjligheten till detta arbete via bekanta och därför for han till Coal Creek. Under 1909 flyttade han till Kalifornien för att arbeta på en sågmölla. Dock var Backlund missnöjd med arbetsförhållandena där och for tillbaka till Washington igen efter ett par månader för att arbeta i två olika kolgruvor. Efter ungefär ett år i Washington tog Backlund sig an ett arbete i en guldgruva i Alaska. Där arbetade han tillsammans med andra emigranter som var från hans hemtrakter. I Fairbanks Alaska var lönen bra men allt annat dyrt. När guldgruvan lades ner for Backlund igen tillbaka till Coal Creek.¹⁰⁸ På detta vis fortsätter hans historia. Enligt avhandlingens material och andra biografier av emigranter verkar detta sätt att leva på varit ett relativt vanligt levnadssätt mellan 1890 och 1940. Den moderna människans mobilitet och enkelheten att röra sig fritt i Amerika kunde påpekas här.

Många av männen levde samma typ av liv som Backlund. De bytte arbete med jämna mellanrum och avslutade sin karriär när de inte var arbetsförmögna längre. Undantagen i

¹⁰⁷ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 39–40.

¹⁰⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 6–7.

materialet utgörs av de män som efter några års hoppande från arbete till arbete i Amerika vågade ta steget ut och öppna ett eget företag eller fick chansen att avancera i arbetslivet. Bland de nio berättelser som avhandlingen behandlar sticker Arthur Wilson, Erick Alfred Enquist, August Sundquist, Nils Otto Lind ut på grund av deras arbetsliv. Den sistnämnda Nils Otto Lind, valde till motsats till de tre andra, kyrkans väg efter att ha testat på tre olika arbeten i New York. Precis som sociologen Myhrman diskuterar var Lind en av de som fått folkskoleutbildning och skulle då enligt Myhrman haft större chans till bättre arbete. Lind valde att studera teologi vid sidan om församlingsarbetet och spenderade stor del av sin livstid med att missionera, predika, starta kyrkor och vara ombud för exempelvis California missionstidning.¹⁰⁹

De tre resterande männen som är uppräknade i stycken ovan har på något vis startat eget och lyckats enligt regelboken med den amerikanska drömmen. Erick Alfred Enquist härstammande från Oravais och gick i skola fram till 13 års ålder. Hans far hade tidigare emigrerat till Amerika och var en känd minare och saloonkeeper i Salt lake city. Under sin egen vistelse i Amerika arbetade han främst med arbeten som berörde laxfisket, först i Cascades vid Warren Packing Company. Där fick han arbete tack vare sin etnicitet i och med att superintendenten var Nykarlebybo och ville anställa landsmän. Företaget fokuserade på laxfångst och de använde fiskehjul för att fånga fisken. Enquist reste en kortare period till Salt lake City för att träffa sin far. Enquist arbetade då på järnvägen i Salt lake city och träffade där sin fru i staden. Därefter flyttade Enquist och hans fru till Bonneville där Enquist fick arbete hos ett bolag som hade samma ägare som Warren packing company. Han samlade på sig erfarenhet inom branschen och nischade sig på fiskehjulsfiske, som han var bekant med från Cascades.¹¹⁰

Tidats arbetade jag också för andra fiskare. Detta hjälpte mig att bli bättre bekant med floden och träffa andra i samma yrke. Efter en tid arrenderade jag strandmark på Pierce Island, och med ytterst litet kapital började jag bygga fiskehjul för mig själv. År 1914 hade jag således kommit i egen business. Tio år senare hade jag 8 fiskehjul, och var då den största enskilda fiskehjulsdrivaren på floden.¹¹¹

År 1914 öppnade Enquist sin egen firma och blev störst på området inom fiskehjuls fiske av lax, som han själv berättar om här ovan. Dock mötte han mycket motstånd och tvister under

¹⁰⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 40–42.

¹¹⁰ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 25–26.

¹¹¹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 31.

sin 30-åriga karriär inom laxfisket och var tvungen att söka sig vidare efter att lagstiftningen förbjöd fiskehjul. Han sökte sig till en helt annan bransch nämligen kontraktarbete på exempelvis vägar.¹¹²

Han startade Enquist Construction Company som var verksam in på 50-talet.¹¹³ I kombination med de erfarenheter han hade och viljan att våga satsa lyckades Enquist driva två stycken framgångsrika företag.

En annan som också var verksam inom bland annat laxfisket var Arthur Wilson som startade sitt eget sportfiskeföretag. Detta yrke var ett tecken på att en betydande fritid fanns i Amerika i och med att det fanns utrymme för sportfiske. Han hade likt många haft flera arbeten tidigare i landet före han grundade företaget. Han rörde sig mycket geografisk före han stadgade sig. Han hade en bror i Lunnig som han tillbringade tid med och runt Lunnig arbetade han med de arbeten som var tillgängliga. Wilson hann även hem till Finland för att arbeta som bland annat polis. År 1916 återvände han till Amerika igen för att söka lyckan. Han fick arbete på Foundation co. som arbetade med skepp.¹¹⁴ Anledningen till detta arbete beskriver Wilson själv på följande sätt: ”Min morfar hade byggt skepp och sålt till Åland; här kom nu den skickligheten mycket väl till pass som jag ärvt från honom”.¹¹⁵ Med denna yrkesskicklighet att erbjuda blev möjligheterna för Wilson många. Han blev först uppgraderad till superintendent på samma företag, men i Brunswick, Georgia. Efter att han arbetat klart på detta bolag fick han ett nytt erbjudande från ett annat företag, Carpenter & Watkins co. Han arbetade på några andra ställen också. Efter många jobb startade han eget, vilket inte var lönsamt på grund av lågkonjunkturen. År 1923 fick han ett prestigefyllt arbete på Howard E. Coffin som byggmästare och arkitekt. Här fick han möjlighet att arbeta med konstruktioner till miljonärer som ville bygga på södra Atlantkusten där de köpt öar och stränder. Det var under dessa tider som Wilson startade Wilsons Sport Fishing Center, som senare hans söner ärvde.¹¹⁶ I slutet av Wilsons livsberättelse reflekterar en gammal Wilson tillbaka på sin arbetsföra tid. Han konstaterade att han verkligen fick ta del av möjligheterna det moderniserade Amerika gav honom, men som han också kämpade för själv. Wilson skriver själv om denna brokiga väg på följande vis:

Att jag, en bondpojke från Österbotten, kunde rita och bygga ett hem fint nog för tre U.S. presidenter och många andra höga gäster att besöka...! Då jag tänker på den lilla skolning

¹¹² Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 25–26.

¹¹³ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 30–32.

¹¹⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 76–81.

¹¹⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 81.

¹¹⁶ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 82–84.

jag fick i min hemby, då förstår jag varför det blev ett så hårt strävande för en framtid i USA. Men så hände de ju mången annan från vårt land, som reste till Amerika i de tidiga åren.¹¹⁷

Den sista utstickande berättelsen är skriven av August Sundquist. Han kom från en kristen uppväxt och började som lärling på Kecklunds urmakeri i Jakobstad som femtonåring. Där arbetade han i sex år. Han arbetade inom samma bransch två år i Viborg för att senare emigrera till Amerika då oroligheterna i landet tilltog 1903. Hans första kontakt var med baptistkyrkan. År 1916 fick Sundquist arbete hos en juvelerare, Nordlingers Jewlery, mycket tack vare sin tid inom urmakarkonsten i födelselandet. Arbete som juvelerare var tufft, vissa dagar skriver Sundquist att han inte tjänade någonting och andra dagar tjänade han mycket. År 1923 startade han tillsammans med sin fru Sundquist Jewelry. De ägde affären i 43 år och han skriver att den både bringade lycka men också olycka, såsom när den blev ”held up” av förbrytare, som han själv skriver.¹¹⁸ År 1966 sålde de sin affär, men nästa ägare behöll namnet.¹¹⁹

Driftigheten och viljan att lyckas är något som är värt att betona i detta sammanhang. I detta fall är Arthur Wilson och August Sundquist intressanta att nämna i och med deras yrkesval var tätt kopplade med moderniseringsaspekten. Båda dessa männen skapade två företag som i ljuset av lyx och modernisering var lite annorlunda, speciellt Wilsons företag. Wilson startade ett företag inom sportfiske och Sundquist inom juvelerarverksamheten. Den affärsverksamhet som båda dessa män grundade kommer att diskuteras i ett senare kapitel om konsumtion i och med att branscherna var en del av ökad konsumtion av varor och tjänster.

I en jämförelse mellan traditionsperspektiv och moderniseringsperspektiv blir kärnan här att dessa fyra bönder anammade det moderna amerikanska tänket beträffande arbetet och marknaden. De lät sin driftighet och hårda arbete leda dem till vad man idag skulle kunna tolka som att lyckas med den amerikanska drömmen om att skapa ett bättre liv för sig i Amerika än i födelselandet. Egentligen gäller denna moral alla nio emigranter som används i materialet. Alla påvisar en hög arbetsmoral och utan att fundera desto mer blir de alla delaktiga i det amerikanska tankesättet om hårt arbete. Tankesättet om hårt arbete var dock även traditionsbundet i och med man kan karaktärisera det som en beteendetradition som emigranten hade med sig från Finland.

Om man kopplar resonemanget till uttrycket möjligheternas land, kan man till viss mån säga att uttrycket stämmer in på dessa utstickande exempel ur materialet. Med detta sagt är det

¹¹⁷ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 84.

¹¹⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 59.

¹¹⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 59.

inte många möjligheter som emigranterna fick helt på egen hand. För många emigranter har det i bakgrunden funnits familj eller landsmän som hjälpt dem med de första stegen i det nya landet. Tiden och platsen de kom till var också av stor vikt. I materialet syns detta till exempel i Alfred Backlunds livsberättelse.

3.1.3. Emigranternas syn på utbildning

Strävan efter att lyckas och chansen att utvecklas hänger i mångt och mycket ihop med utbildning. Skolans personliga betydelse och som institution lyfts fram i emigranternas berättelser. Alla som valde att betona skolan påpekar att utbildningen var viktigt och att den öppnade upp för möjligheter i framtiden. Mest märks det hos emigranterna i den attitydförändring som skedde vad gäller deras egna barns utbildning, vilket diskuteras senare i avhandlingen.

I Amerika var man i jämförelse med Finland snabba med att införa lagar som gjorde att alla barn blev skolpliktiga. Delstaten Massachusetts var snabbast med att införa den amerikanska skolplikten år 1852. Sedan dess har skolpliktens form till idag ändrats och exempelvis hemskolning tillåts.¹²⁰ I Amerika gick majoriteten av de amerikanska barnen i skolan under början av 1900-talet. Detta gällde dock inte de södra staterna i lika stor grad som de övriga staterna. Skolan blev lite av den vita befolkningens fenomen, vilket är problematiskt.¹²¹ Många amerikanska barn fick ta del av skolan. Detta ledde till att den amerikanska utbildningen under den första delen av 1900-året ansågs enligt vissa forskare vara ledande i världen. Trettio år före resten av västlänarna fick amerikanerna igång en företeelse som sägs ha bidragit till moderniseringen av skolan, nämligen ”high school movement”.¹²² Denna rörelse ökade antalet elever som fick gymnasieexamen (*high school diploma*). Detta gällde fler olika amerikanska delstaterna. Allt fler skolor byggdes i delstaterna, vilket gav fler utrymmen för skolverksamhet. Att skolan decentraliserades och blev mer lokalstyrd bidrog

¹²⁰ Encyclopedia webbsida: <<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/education/education-terms-and-concepts/compulsory-school-attendance>>. 11.01.2019.

¹²¹ Claudia Goldin & Lawrence F. Katz, *Why the united states led in education: Lessons from secondary school expansion, 1910 to 1940* (Cambridge 1997), s. 6.

¹²² Goldin & Katz, *Why the united states led in education*, s. 1.

också till rörelsens framgång. Antalet amerikanska elever som fick gymnasieexamen varierade från delstat till delstat, men generaliserat ökade antalet elever som fick gymnasiebetyg från 1910 till 1935 från 9% till 40%. Värt att nämna här är att detta i högsta grad var ett fenomen för de vita och bland de svarta var ännu inte utbildningsnivån i samma höga grad.¹²³

Den amerikanska utbildningens kvalitet och modernisering ökade under mitten av 1800-talet, vilket ledde till att de gick om de europeiska ledande länderna inom utbildning. Bland annat gick de om europeiska länderna i antalet barn som fick ta del av grundskolan. Klyftan mellan den europeiska utbildningen och amerikanska har varierat och varit mindre vissa år och större vissa år, men i och med sekelskiftet växte denna klyfta. Dock är det viktigt att påpeka att det fanns regionala och socioekonomiska skillnader när det gäller utbildningen i Amerika. Ju homogenare än stat var desto högre antal skolever hade staten. Vanligtvis var skolan och främst gymnasieutbildningen (*secondary school*) inte en familjefråga utan en fråga om exempelvis staten eller skoldistriktet tog sig an uppgiften som ett kollektivt uppdrag att se till att det upprättades skolor. I fall staten, staden eller distriktet var till exempel kommunalt stabilare upprättades skolor.¹²⁴

Under sekelskiftet 1900 var skolväsendet i Finland under förändring och ju längre in i 1900-talet man gick desto mer av Finlands befolkning i skolålder fick chans att gå i skola. Fram till år 1921 var skolan frivillig. Fram till 1921 har kommunerna enligt lag varit tvungna att se till att möjligheten till skola funnits, men det var inte obligatorisk att gå i skolan för kommuninvånarna. År 1921 träder lagen om allmän läroplikt i kraft och skolan blev till för alla.¹²⁵ I och med att Finland var lite senare i utvecklingen av skolan än Amerika fanns det en skillnad som emigranterna mötte. Som tidigare nämnts låg procentantalet på de som avklarade en gymnasieexamen i Amerika på 1930-talet på uppskattat 40%. Enligt statistikcentralen var det endast 5 % av befolkningen i Finland som fortsatte vidare efter ha deltagit i någon form av skola år 1920.¹²⁶ Värt att tänka på i detta sammanhang är hur pass assimilerade emigranterna var i det amerikanska samhället och hur pass mycket de fick ta del av förmånerna som skapats.

Emigranten Matt Ström vittnar om hur diskussionerna kring skola kunde se ut under denna tidsperiod. Som tidigare nämnts fick Ström inte möjlighet till mycket utbildning och främst berodde det på attityderna hemifrån och att folkskolan då ännu inte etablerats i Larsmo.

¹²³ Claudia Goldin & Lawrence F. Katz, *Human capital and social capital: the rise of secondary schooling in America, 1910 to 1940* (Cambridge 1998), s. 2–3.

¹²⁴ Goldin & Katz, *Why the united states led in education*, s. 2.

¹²⁵ Statistikcentralens webbsida: <https://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu_sv.html>. 11.01.2019.

¹²⁶ Statistikcentralens webbsida: <https://www.stat.fi/tup/satavuotias-suomi/vuosisadan-vertailut_sv.html>. 11.01.2019.

Väl då bygdens folkskola öppnades fick inte Ström gå i skolan för sina föräldrar fastän han själv skulle velat det. Hans föräldrar menade att de klarat sig bra utan någon som helst skola och det fick Ström att fundera om.¹²⁷ En tolkning är att hans föräldrar värnade om traditionella värderingar om hårt arbete och att hjälpa familjen. Det fanns en kollektivistisk tanke om att Ström skulle gå i faderns fotsteg.

Alfred Backlund och August Sundquist hade lite samma inställning till skolan som Ström och satte familjen före sin egen utbildning. Backlund gick bara en vinter i skolan eftersom han resten av tiden hjälpte till med försörjningen,¹²⁸ vilket var väldigt vanligt för den här tidens klassamhälle. Sundquist var i lite liknande situation som Ström i och med att folkskolan ännu inte fanns till för honom i Överpurmo. Han hade lärt sig räkna och skriva hemma.¹²⁹ Vad gäller Erick Johanson och Arthur Wilson så fick de heller ingen utbildning eller nämner ingen.

Erick E. Quist fick en fyraårig folkskoleutbildning, mellan flera olika arbeten. En intressant detalj är att Erick Alfred Enquist fick gå i folkskola ända tills han var tretton år. Han var också materialets yngsta informant och den som emigrerade sist till Amerika.

En annan av materialets emigranter som redan före sin avresa till Amerika fått ta del av utbildning i Finland var Nils Otto Lind. I och med Linds bakgrund kan man tänka sig att han inte mötte Amerika med ett annorlunda tankesätt, eftersom han redan var positivt inställd till utbildning. Lind var en av dem som både gick i folkskola och konfirmerades hemma i Finland under sin barndom.¹³⁰ Han var också den enda som vid sin ankomst till Amerika valde att studera vidare. Man kan tänka sig att denna redan öppenhet som fanns mot utbildning i hans hem och barndom spelade in i hans attityd mot utbildning i Amerika. Istället för att arbeta hårt, som de andra emigranterna i materialet, valde han att ge fem år av sitt liv till en utbildning i teologi. Efter sin utbildning fördes han direkt vidare till en yrkesplats i Anaconda, Montana hos deras missionsförsamling. Av texten tolkat var det ett frivilligt val från Linds sida i och med att det står: ”På hösten 1908 fick jag en stark längtan efter mera studier och beslöt därför att resa till Chicago för att studera vid North Park College.”¹³¹ Trots att det moderna Amerika tillät och uppmuntrade till mera studier fanns det säkerligen en skillnad i inställning och prioriteringar hos dessa emigranter. Om Joseph Mann nämns inget speciellt om utbildning.

¹²⁷ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 66.

¹²⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 5.

¹²⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 56.

¹³⁰ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 40.

¹³¹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 40.

Något som många av dessa emigranter har gemensamt var att de inte valt att gå i sina föräldrars fotspår. I och med att många av männen kom från bakgrunder där utbildningen och möjligheten till utbildning var låg valde de att värdesätta deras barns utbildning. Bland de amerikanska föräldrarna fanns en allmän inställning om att studier var biljetten till framtiden och att låta barnen studera var ett av sätten man kunde ge dem möjligheten till att lyckas, under den utsatta tiden.¹³² Detta tankesätt står i ganska hård motsats till det som exempelvis Ströms föräldrar ansåg om att studera. Man kan tänka sig att en attitydförändring hade skett hos emigranterna och att de hade anammat ett mer individualistiskt tänk i jämförelse med ett kollektivistiskt tänk som fanns hos de familjer de kom från. I den här frågan står att försörja familjen och arbeta hårt tillsammans med föräldrarna för det traditionella, medan att våga studera och tänka i en karriärmässig bana som det nya och ett tankesätt skapat av moderniseringen. Det att emigranterna i Amerika såg sig mer benägna att lyckas i det nya landet kan också ses som en skillnad mellan det präglade hierarkiska Finland och det nya landet.

Många av emigranterna valde att lyfta fram hur deras utsatta situation har fått dem att inse vikten av att studera och låta sina barn följa sina drömmar när de berättar om sina liv. I Erick Johanson text står följande:

Då jag själv lidit så mycket av att jag icke hade någon skola, så lovade jag alla våra barn som ville gå i skola, att jag skulle hjälpa dem allt jag kunde. Alla så nära som två har gått igenom highskolan (mellanskolan).¹³³

Ur detta citat kan man utläsa att barnen i fråga tog emot möjligheten till utbildning på olika sätt. Emigranten hade fått en ny inställning till utbildning i jämförelse med tidigare generation. Erick Alfred Enquist hade fyra barn, tre söner och en dotter. Han gav dem alla samma möjligheter och hoppades att de skulle lyckas. Dock söp två ihjäl sig, en dog som ung och hans dotter Aino nämner han inget om, mer än att hon var väldigt hjälpsam under hans sista tid i rullstol.¹³⁴ Alfred Backlund berättar en intressant iakttagelse i sin text som rör bekanta finländare som han hade runt omkring sig i sin omgivning. Han påpekar i sin text att det gick väldigt bra för många. Alla hade fina hem och deras barn hade alla fått hög utbildning som lett till bra yrken såsom advokat och läkare. Till sist skriver han också: ”Jag håller före att ingen immigrantnationalitet har gjort så mycket för sin efterkommande som finlandssvenskarna har gjort.”¹³⁵ Detta är

¹³² Goldin & Katz, *Why the united states led in education*, s. 4.

¹³³ Myhrman, *Emigrantbiografier III*, s. 55.

¹³⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 34.

¹³⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 9.

förstås Backlunds subjektiva åsikt, men det var hans iakttagelse. Han själv värdesatte utbildning och tog lärdom från sin bakgrund. I och med den lärdomen gav han sina tre söner chans till utbildning. Han berättar stolt i sin livsberättelse om vad det blev av hans barn på följande vis:

Som jag nämnde i början, så gick jag i skola bara en vinter. Men jag har alltid satt värde på skolbildning. Vi har tre söner och de hade alla tillfälle att studera tills de fick en universitetsgrad vid statsuniversitet i Seattle. De har nu alla goda platser. Den äldsta är assisterande chef vid Wm. Walker Co. i Portland, Oregon. Den andra har plats på 'trust'-avdelningen vid National Bank of Commerce här i Seattle och den yngsta är 'sales manger' i ett distrikt för National Carpet Co.¹³⁶

På liknande vis berättar många av emigranterna om hur deras barn lyckats och att de som nya upplysta människor valde att värdesätta deras barns utbildning.

3.2. Fritiden

I föregående del har emigrantens självständiga val i arbetslivet diskuterats. Främst i den bemärkelsen hur de kom i kontakt med moderniseringsprocesserna och hur de tog del av fenomenet för att skapa möjligheter för sig själv och sin familj. I det här kapitlet kommer en ny fas av emigrantens vardag att diskuteras, närmare bestämt fritiden. Denna tid har många olika definitioner men generellt är det den tid som människan kan använda till att göra precis vad hon själv väljer att göra. Fritiden var inget lösryckt fenomen utan den växte på basis av att andra delar i livet förändrades. Med den nya tidens moderniteter ökade också exempelvis lönen och levnads- och arbetsvillkoren, som alla bidrog till en ökad fritid. Fritiden som samhällsfenomen har alltid varit viktig i och med att den fungerat som både en anpassningsarena till samhället för exempelvis emigranter och en social kontroll av individer. Med det menas främst kontroll av individer som var arbetslösa. De kontrollerades genom exempelvis föreningar som skapade tillhörighet och hjälp. Om dessa inte fanns kunde upplopp skapas. Dock har inte fritidsforskning alltid prioriterats.¹³⁷

¹³⁶ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 9.

¹³⁷ <https://www.scb.se/statistik/LE/LE0101/1976I02/LE0101_1976I02_BR_04_LE103SA0401.pdf>. 17.1.2019, s. 24.

Historiskt sett har fritiden i västvärlden endast varit till för de högre klasserna och stånden och på så vis även varit en klassfråga. Detta gällde specifikt den förindustriella perioden och främst när lagstiftning som handlade om arbete och klyftorna i samhället var tydliga. För de människor som tillhörde de lägre klasserna eller stånden såg vardagen ganska samma ut som den gjort under största delen av historien. Arbetet var det centralaste i emigrantens vardag och man arbetade från morgon till kväll. De arbetade under tiden det var ljus på dagen. Socialt umgicks de i arbetet eller under hemsysslor. Den tid som blev arbetsfri under dagen var främst till för att exempelvis bonden skulle återhämta sig för att ha orken till att utföra samma rutin igen.¹³⁸ Materialets emigranter hade lite liknande sätt att leva under sina barndomar. Många av dem kom från arbetarklassfamiljer som följde samma dygnsklocka som många generationer tidigare följt, det vill säga arbete från morgon till kväll. Många hade under sin barndom sett sin far emigrera till Amerika och därför försökte de hjälpa sin familj, undantagsvis Wilson som kom från en familj som bedrev gästgiveriet på hemorten. Arbetet och att få levebröd på bordet var den mest centrala uppgiften.

Fritiden som riktigt stort fenomen var en restprodukt av industrialiseringen och moderniseringen av samhället. Runt sekelskiftet 1900 sågs fritiden i de länder som kommit längst i industrialiseringen som en mänsklig rättighet. När väl fritiden i samhället fick större plats blev vikten av att tillbringa den på rätt sätt större. Det var värdefull tid som inte skulle gå till spillo, har forskare som C. Delisle Burns skrivit. Burns hade också en tanke om hur man kunde spendera fritiden och främja samhället samtidigt. Exempelvis kunde de lediga arbetarna skapa ett mer civiliserat samhälle om de valde att spendera tiden rätt.¹³⁹ Här kan man tänka sig att Burns säkerligen riktar sin kritik mot supandet och dylika fenomen som drog ner människans samhällsnytta. Det är värt att poängtera att fritiden under perioden då den inte var ett stort fenomen hade en betydelse av att vara människans egen lyckosökningstid, vilket i kontrast till industriella tidens tanke om samhällsnytta var stor.

I Finland var också fritiden, likt i andra länder, starkt kopplat till industrialiseringen. I och med att industrialiseringen tog fart ganska sent i Finland, närmare bestämt i slutet av 1800-talet, blev även fritidstänkets utveckling senare. I Finland levde man under en längre period i ett starkt traditionsbundet samhälle som byggde på gamla normer. Normerna var starkare på landsbygden än i städerna. Ännu under 1800-talet var denna normgivande livsstil den som

¹³⁸ <https://www.scb.se/statistik/LE/LE0101/1976I02/LE0101_1976I02_BR_04_LE103SA0401.pdf>. 17.1.2019, s. 21.

¹³⁹ Delisle C. Burns, *Fritiden i det moderna samhället* (Stockholm 1936) s. FVI,1.

många människor levde efter.¹⁴⁰ I och med att många av emigranterna i materialet var uppväxta och levde under 1800-talet i Finland blev också krocken med det utvecklade Amerika i den här bemärkelsen större.

Runt sekelskiftet började saker och ting ta fart även för Finlands del. I början av 1900-talet blev allt fler finländare anställda hos de nya industrierna och detta medförde också en större distinktion mellan arbetstid och fritid. Under första världskrigets utbrott fanns det redan en tydlig delning mellan fritid och arbete i Finland och fritiden spenderades på ungefär samma sätt som i resten av världen, exempelvis genom att vila, utföra intressen eller umgås med familj och vänner. Som tidigare nämnts hängde den ökade och moderna fritiden mycket ihop med samhällsfenomen som svepte över Finland under den bestämda tiden. De lagar som haft störst betydelse under tiden för den här analysen var lagen om åttatimmarsdag som stiftades 1917 och lagen som berättigade arbetare till två veckors semester år 1939. Dessa gällde förstås inte precis alla, exempelvis jordbrukare hade egna timfördelningar.¹⁴¹ Det är viktigt att poängtera i det här fallet att åtta av nio emigranter reste alla före dessa lagar stiftades eller före en riktigt fritidsdiskussion startades, därmed upplevde de inte riktigt någon tydlig fritid i Finland.

I Amerika hade man tidigare än i Finland fått en tydligare delning mellan fritid och arbete. Amerikanaren James C. Charlesworth har diskuterat användningen av fritiden. Användningen av fritiden var inte helt upp till var och en utan den begränsades också av olika faktorer. Den ekonomiska faktorn var den som påverkade mest. Charlesworth nämner en studie som gjorts som belyser bland annat vad ungdomar vill göra med sin fritid. Många unga skulle ha velat utföra många olika fritidssysselsättningar som krävde ett viss kapital, exempelvis gå på bio. De som deltog i studien, som var från hem med lägre inkomst, nämnde att de gärna skulle gått flera gånger än de kunde på förra exemplet bio. Bara bilden av en fritidssysselsättning kan vara mer lockande än själva aktiviteten, menar Charlesworth. Realiteten var inte den samma. Istället för att göra ovannämnda gör många människor något som Charlesworth kallar ”unfun” aktiviteter. Dessa fritidssysslor krävde inte hög inkomst och sysslan gav människorna möjlighet att fly tristess och vardag.¹⁴²

Med tiden blev dessa fritidssysselsättningar som inte kostade mycket för individen populärare i Amerika, bland annat att uppleva naturen och parker. Exempelvis att campa eller uppleva natursköna platser blev något amerikanaren ville ta del av, vilket också syns i emigranternas berättelser. Det amerikanska samhället hade också möjliggjort denna typ av

¹⁴⁰ Visa Heinonen, *Muutoksia suomalaisten vapaajan vietossa- kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä* (Helsingfors 2008), s. 4.

¹⁴¹ Heinonen, s. 4.

¹⁴² James C. Charlesworth, *Leisure in America: Blessing or a course?* (Philadelphia 1964), s. 16–17.

fritidsaktivitet i och med att flera natursköna parker kommit till. I kontrast till detta var också mer kulturella fritidssysselsättningar vanliga, såsom att gå på museum, läsa och gå på konserter. Dessa var dock vanligare lite längre in på 1900-talet. Det viktigaste i dessa typer av fritidssysselsättningar var den självutvecklande aspekten.¹⁴³

Emigranterna ur källmaterialet var alla en del av denna period av förändring och måste ta ställning till vad de ville göra av sin fritid i Amerika. Emigranten Joseph Mann, som arbetade med skogsarbete, berättar på följande vis om vad som hände när dagen var slut och ångvisslan hördes:

Ångvisslan tillkännagav när arbetet för dagen var slut. Då gick mannarna till kampen, tvättade sig, bytte kläder, och så ringde middagsklockan. Man fick vanligen en god och bastant måltid. I tidigare år begagnades petroleumlampor i kamparna; på senare tid hade man elektricitet. Efter middagen kunde man göra vad man ville; läsa, skriva brev, spela kort, reparera sina kläder, eller i senare tid lyssna på radion. Man måste hålla sig med egen radio. På söndagarna vilade man sig eller for till Seattle. De som hade familjen inom räckhåll i samhällen nära till sökte upp dessa.¹⁴⁴

Det fanns alltså tid för att utföra saker som inte var arbete för de som räknades som vuxna med ett vanligt arbete. Det fanns tid för att umgås med endera släktingar eller de som bodde i kampen, som Mann nämner. Det fanns tid för att ta del av nymodigheter såsom exempelvis radiosändningar där nya stilar av exempelvis musik kunde influera emigrantens liv.

Materialet visar att gemenskapen hade en central roll i hur man spenderade fritiden. Främst umgicks emigranterna med likasinnade och de människor som kommit från samma eller liknande bakgrund. Nästintill alla nio emigranter nämner att de under sin livstid varit föreningsaktiv, vissa mer och vissa mindre. Några föreningar som nämns är exempelvis Runebergsordern, Frimurarna och olika ungdomsföreningar. Vissa satt också med i förtroendevalda styrelser, exempelvis Eric Alfred Enquist som blev invald av både landsmän och amerikaner att representera flera olika distrikt i County High Schoolstyrelsen.¹⁴⁵ Utöver föreningslivet fann många emigranter, även dessa nio, tryggheter i religionen. Lind blev den som kommer närmast kyrkan i och med att han arbetade inom kyrkan under sin arbetsföra tid i Amerika. Det kristna levnadssättet präglade även emigranternas syn på hur de valde att leva och tillbringa sin tid på jorden. Det är ingen slump att de var nykterister, utan den religiösa övertygelsen hade stor inflytande på det.

¹⁴³ Charlesworth, s. 17.

¹⁴⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 47.

¹⁴⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 32.

Något som också kommer tas upp i denna analys är att emigranterna blev mera benägna att resa runt och upptäcka nya ställen eller hälsa på vänner och släktingar. Många gjorde resor till det gamla hemlandet efter en tid i Amerika. Många gjorde flera resor till Finland än bara en, vilket ur en ekonomisk synvinkel kan berätta att de fått det bättre ekonomiskt i och med att resorna över Atlanten inte var billiga. Inga av de nio emigranterna reste någon gång till Finland med motivet att stanna där, utan alla nio emigranter stannade i Amerika ända tills sin död. Några gånger stannade vissa emigranter en längre tid i Finland, men det slutade alltid med att de reste hemåt mot Amerika, som blivit deras bofasta punkt. Emigranternas mobilitet gentemot då de befann sig i Finland verkar ha växt.

Emigranternas konsumtion ökade i och med att de flyttade till Amerika. Resor som nämndes ovan kan ses som ett exempel på konsumtion eller närmare bestämt lyxkonsumtion. Att resa var inget måste eller rättighet för en person i dåtidens samhälle men även i nutidens samhälle. Detta ämne analyseras närmare i konsumtionskapitlet. Annan typ av konsumtion som syns i materialet är konsumtionen av fritidssysselsättningar såsom fotografering, jakt och fiske. August Sundquist som ägde en smyckesbutik hade som fritidsintresse att fotografera sin omgivning och fånga verkligheten i en bild.

Många av emigranterna reste i tidig ålder till Amerika och därav upplevde de inte den riktiga arbetsföra åldern i Finland. Tolkat ur det som står i livsberättelserna var inte fritiden och arbete direkt skilda saker i deras barndom. Dessa två perioder flöt ganska långt ihop till en blandning av arbete, utbildning och familj. Dock fick de se att deras föräldrar arbetade hårt utan några direkta pauser eller bestämda arbetstimmar i och med att de hade en familj att sköta. Denna arbetsflit återspeglas också i emigranternas livsberättelser och de faktum att de värdesatte att arbeta högt, vilket kan ses som en värdesättning av deras egen tradition.

Trots den höga arbetsmoralen kommer det också fram intressanta detaljer om deras fritid som har kontakt med modernisering och tradition. Denna spänning mellan dessa två kommer fram extra tydligt i och med individens egen bestämmanderätt över hur hen skulle tillbringa sin tid. Dessa fritidssysselsättningar analyseras i kapitel här nedan.

3.2.1. Föreningar

Som tidigare har konstaterats var tillhörighet och att finna sin plats i samhället viktigt för emigranten. Främst sker sådana sammanslutningar tillsammans med likasinnade eller andra emigranter från liknande bakgrund. För emigranterna i materialet var föreningsverksamhet och deltagande i frivillig verksamhet viktigt. För emigranterna i fråga var inte föreningsliv någonting nytt. I Finland har gemensamma uppdrag och föreningsverksamhet i bondekulturen inte varit ett främmande fenomen. Historiskt sett har man i bondesamhället försökt hålla en god samhällsgemenskap genom olika sociala samarbeten. Olika sorters talkosamarbete var vanligt före den industriella perioden. Bönderna på bygden hjälpte varandra och det fanns en social stabilitet i det. Den politiska arenan var också en plats för diskussion och gemenskap under den här tiden.¹⁴⁶

Med industrialiseringen och urbaniseringen kom också fritiden och en annan typ av föreningsort till Finland. Om de första föreningarna i Finland hade hård samhällsorienterad verksamhet så blev det i slutet av 1800-talet vanligare med en ny form av föreningsverksamhet, nämligen sportföreningar såsom gymnastik och fotboll. Vid sidan om denna typ av föreningsverksamhet i Finland levde ännu de samhällsorienterade föreningarna starkt kvar, främst i typer av arbetsrörelser, kvinnorörelser och kooperativa rörelser. I det finska samhället under hela 1800-talet har tillhörigheten till en organisation för de vuxna i samhället varit av stor vikt. Det har medfört att merparten av människorna som levde under 1800-talet tillhörde någon typ av organisation eller förening.¹⁴⁷

När man ser på de nio emigranter som behandlas i den här avhandlingen har deras föreningsverksamhet i Finland varit obetydlig. De flesta reste över i ung ålder, vilket medförde att de inte upplevt det som deras föräldrar upplevt i föreningsväg. De växte upp i ett Finland där föreningsverksamheten delvis moderniserades under tiden som de vistades i landet, men de kom inte i kontakt med föreningen om man ska tro vad de skriver. Emigranterna kan ha varit i kontakt med olika typer av föreningar och säkerligen har de hört om dem. Man kan tolka ur materialet att föreningarnas plats inte hade en större roll i deras barndom, därför har de inte valt att nämna dem heller. Några rader text är inte heltäckande för hela deras barndom i Finland, måste man komma ihåg. Det är svårt att veta vad deras bild av föreningslivet var, men att det i Amerika fick en annan roll kan man utläsa. I sina livsberättelser har många av emigranterna valt att inte ta upp föreningsaktivitet som utspelade sig under deras barndom. Här kan man tänka sig att de var mer bundna av tradition och vördnad om sin familjs rykte i och med att alla

¹⁴⁶ Ilmar Talve, *Suomen kansankulttuuri* (Helsingfors 1990), s. 394.

¹⁴⁷ Heinonen, s. 9–10.

berättar sin familjehistoria på ett gott sätt. Här är det viktigt att komma ihåg i vilken kontext materialet uppstått i.

Något som tre personer valt att berätta om från sin barndom är kyrkan och institutionens sammanförande roll. Dessa personer är Erick Johansson, Matt Ström och Nils Otto Lind. Alla dessa tre har blivit influerade av sina föräldrar och det samhälle de levde i då det kommer till att anamma kyrkan. Den kulturella traditionen var av högsta prioritet i detta fall. Ström belyser föreningens frånvaro och kyrkans närvaro på detta sätt: ”På den tiden var de icke fråga om någon förening i Larsmo; vi tillhörde alla den rena lutherska kyrkan och gick dit några gånger om året”¹⁴⁸. Kan man genom detta citat utesluta föreningens närvaro i Larsmo? Man kan inte ta det som fakta men det påvisar kyrkans närvaro och likhet med vad en förening kunde ha varit, enligt Ström.

Från att ha haft nästintill ingen föreningsaktivitet blev de svensktalande finländska emigranterna väldigt föreningsaktiva i Amerika. Här är det svårt att veta om det skulle ha följt samma mönster ifall emigranterna skulle ha stannat kvar i Finland eller om de skulle ha tvingats till andra tjänster såsom arbete och krigföring. Det är viktigt att påpeka att vissa föreningar och styrelser som de medverkade i Amerika inte fanns i Finland vid den tiden de emigrerade från landet.

Som emigrant i Amerika var inte föreningsverksamhet främmande. Vid anländandet till ett nytt land var intrycken många och därför blev en vanlig reaktion från emigranterna att de tydde sig till något som var bekant. Nationalitetstillhörighet var viktigt och att skapa det egna rummet i en stat full av nationaliteter var högt värderat. I Amerika var emigrantens plats i samhället inte lika tydlig som i hemlandet, vilket bidrog till att emigranten, som var van vid ett exempelvis europeiskt klassamhälle, kunde känna en förvirring om tillhörighet och sin plats i det amerikanska samhället. I detta fall fungerar de nationella föreningarna och andra organisationer som en riktgivande institution för emigranten.¹⁴⁹

Inom alla olika emigrantgrupper i Amerika har liknande föreningar skapats som inom den finländska eller svensktalande finländska grupperna. Två faktorer som förenade dessa föreningars medlemmar och som medlemmarna ofta hade gemensamt var kulturarv och den svåra anpassningen till det nya landet. När emigranterna känt förvirring och hemlängtan har det funnits ett extra starkt behov av att umgås med sitt eget folk, med andra ord människor de känt från förr eller hade gemensam bakgrund med, som talade samma språk, som kom från liknande

¹⁴⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 66.

¹⁴⁹ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 396.

ställen och hade samma värderingar.¹⁵⁰ Föreningarna och tradition har en stark sammankoppling. Sådana inre traditionsbundna värderingar som emigranterna burit med sig från deras hemland syns i valet av föreningsaktivitet i Amerika. Detta syns även i de val av föreningar som de nio emigranterna valt att delta i. Föreningar som har ett starkt traditionstänk som dessa nio emigranter deltagit i är: Nykterhetsföreningen Aftonstjärnan (som var en del av svensk-finska nykterhetsförbundet), Brooklyns svenska församlings ungdomsförening och svensk-finska-sjukhjälpförbundet (1920 Runebergsorden som är en sammanslagning av nykterhets- och sjukhjälpförbundet).

Nykterhet var något många av dessa emigranter värdesatte högt, vilket i kontrast till de amerikanska saloonernas överdrivna supande skapade ett motstånd i form av nykterhetssammanslutningar. Dessa hade som uppgift att upplysa och samla ihop människor till ett liv utan dryck.¹⁵¹ Det svensk-finska nykterhetsförbundet hade flera olika verksamhetsplatser i Amerika och var en sammanslutning av finländska emigranter. Föregångaren Finska national nykterhets brödrskapet, var till sin ledning främst finsk. Stadgarna trycktes både på svenska och finska och därför var även den svensktalande finländska befolkningen välkommen. I och med att språkskillnaden var stora blev det också svårt att hålla en gemensam riktning i nykterhetsarbetet. Detta ledde till att diskussioner öppnades kring om att ett eget svenskt förbund skulle skapas vid sidan om. Detta stödde brödrskapet.¹⁵²

Backlund som var en trogen medlem i nykterhetsförbundet sade följande om föreningen och hur han trodde att den hjälpt till: ”Jag tror att nykterhetsföreningar var vägledare för vårt landsmän och kvinnor till en bättre framtid i detta land”¹⁵³. Föreningen och det föreningen stod för var enligt Backlunds subjektiva tolkning en trygghet för de föreningsaktiva.

Runebergsorden var en sammanslagning av nykterhetsförbundet och sjukhjälpförbundet. En viktig del av Runebergsorden eller Order of Runerberg var sången, vilket främst var i nationalistiskt syfte och en form av honnör till ursprungslandet i och med att de många gånger även uppträdde i hemlandet eller på annat ställe.¹⁵⁴ Dessa yttringar kan vara ett exempel på hur kategorin yttre tradition tar sig i uttryck.

I anslutning till sång och nationalistisk gemenskap i det moderna Amerika nämner Lind i sin livsberättelse en social yttring som tog rum i Runebergsordens utrymmen, men även på andra ställen i samhället Eureka.

¹⁵⁰ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 395.

¹⁵¹ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 395.

¹⁵² Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 401–402.

¹⁵³ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 10.

¹⁵⁴ Widjeskog och Granholm, s. 15.

Där fanns många finlandssvenskar och i början hade vi våra möten i Runeberlogens lokal på Wabash Ave. Dessa möten var väl besökta av både svenskar och finlandssvenskar. Under veckokvällar hade vi möten i hemmen. En stark fosterländsk känsla var rådande bland vårt folk och ofta sjöngs fosterländska sånger i slutet av mötet. En broder, mr. Henderlin från Gammelkarleby, var en god sångare; han sjöng ofta Björneborgarnas marsch och andra fosterländska sånger utantill.¹⁵⁵

Dessa samlingar som Lind medverkade i var religiösa i och med att han var aktiv inom evangelisk verksamhet bland skandinaver då han vistades i Eureka 1927.¹⁵⁶

Andra föreningar som emigranterna var med i var bland annat Odd Fellows och Frimurarna. I den förstnämnda var Alfred Backlund medlem och i den andra Erick Alfred Enqvist. Odd Fellows grundade sin första avdelning i Finland 1925 och var således en ny typ av förening för emigranten. Syftet varför föreningen grundades var för att skapa en plats åt de som inte tillhörde ett gille. Föreningen har kopierat stora delar av sin organisation från Frimurarna.¹⁵⁷ Nils Otto Lind var aktiv under sin fritid i ungdomsföreningen Österbotten i New York.

Alla förutom Ström var medlem i någon organisation eller förening utöver det kristliga samfundet. Ström var från sin uppväxt starkt kristen och detta präglade hela hans liv. Hans tro verkar ha varit tillräckligt för honom och därför uteblev han från annan föreningsverksamhet. Genom sitt kyrkliga engagemang verkar det som han fick ut den gemenskap och tillhörighet för att skapa ett hem.

Med detta sagt, kan man dra slutsatsen att i en dialog om modernisering i jämförelse med tradition inom föreningslivet är det traditionen som syns tydligare. Vilka föreningar som emigranterna väljer att bli medlem i är starkt präglade av värderingar och nationalitetstillhörighet. Vid valet att delta i en förening väljer emigranter hellre att vara föreningsaktiv i någon förening ordnade av i det här fallet finländare. Det är klassiska värderingar om nykterhet och att hjälpa som prioriteras.

3.2.2. Intressen

¹⁵⁵ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 41.

¹⁵⁶ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 41.

¹⁵⁷ Nationalencyklopedins webbsida: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/odd-fellow>>. 07.02.2019.

Fritidsintressen och utövningen av dessa var sådant som växte fram under moderniseringen och ökningen av fritiden, främst i och med den industriella moderniseringen av arbetsplatser. I och med fritiden och arbetstiden blev allt mer separerat från varandra blev fritiden allt mer till för individens begär och behov. Det blev en tydligare distinktion mellan när man arbetar och när man var ledig. Hur man spenderade fritiden var inte bestämt, utan det var upp till individen själv. Med tiden började de amerikanska myndigheterna se på aktiviteterna under fritiden som ett ideologiskt hot. Den amerikanska historikern Steven M. Gelber har skrivit om två reaktioner som den amerikanska staten tilltog för att rikta fritiden. För det första ville de rikta fritiden genom att endast tillåta accepterade aktiviteter. För det andra såg de amerikanska myndigheterna mycket positivt på sociala hobbyer. Under 1800-talet i Amerika växte hobbyerna fram till att bli positiva aktiviteter. De höll bort sysslolöshet, som i många fall väckte missnöje.¹⁵⁸

Hobbyerna var dels präglade av tanken om hur man utförde ett arbete. Det var en av anledningarna till att de blev socialt accepterade tidigt i Amerika. Vid utförandet av en hobby krävdes det skicklighet av samma typ som vid ett arbete. Man kan nästan tycka att en hobby är ett arbete i förklädnad av att den görs på fritiden. Hobbyerna var frivilliga och de som utförde hobbyn utförde den inte för att få en lön.¹⁵⁹ År 1885 accepterades begreppet hobby i Amerika efter kritiska diskussioner om vad hobby innebar. Från och med 1885 var den allmänna amerikanska bilden av hobby att man ensam utförde en sund syssla, oftast i hemmet. Begreppet har haft många betydelser och har alltid varit kopplat till den realitet folk levte i och uttrycket har haft en organisk form.¹⁶⁰

När det kommer till intressen så finns det en koppling mellan plats och intresse. Möjligheterna att utöva sitt intresse beror på om det finns tillgängligt. Bodde man i en mindre ort, exempelvis i en gruvcamp, så fanns i många fall inte möjligheten att sjunga i en kör.

Erick Johansson nämner inget speciellt om intressen. Han var en av de emigranter som åkte tidigare över till Amerika och hade ett liv som påminde om det finska lantbrukslivet. Han var farmare och bodde på små orter. Matt Ström har både bott i mindre och större samhällen såsom Larsmont, Duluth och sin sista tid i Wentworth. Sedan unga år hade jakt och fiske varit Ströms hobby.¹⁶¹ Fördelningen mellan hobby och arbete blir dock diffust i Amerika i och med att det delvis blir Ströms arbete. En annan som tillbringade sin fritid åt jakt och fiske var Arthur Wilson. Som tidigare diskuterat i delkapitlet om karriär ägde han Wilson's Sport Fishing Center

¹⁵⁸ Steven M. Gelber, *Hobbies: Leisure and the Culture of Work in America* (New York 1999), s. 1–2.

¹⁵⁹ Gelber, s. 23.

¹⁶⁰ Gelber, s. 28.

¹⁶¹ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 66.

fram tills han gav över det till sina söner. Som slutsats kan man dra att hans arbete var inriktad på hobbyverksamhet. Väl när det gäller hur han själv spenderar sin tid gör han det gärna hemma eller i trakterna kring hemmet.

Mitt hem är beläget vid Mackay River på en liten ö, omgivet av palmer och olika lövträd, men dock nära vägen som går till Golden Isles. Här kan jag fiska och jaga endast några meter från mitt hem. Vid flodstranden finns ostron, `clama` och krabbor. Bakom mitt hus sträcker sig ett två mil långt marskland längs floden. Där finns marskhöns, mink, och raccoon i myckenhet.¹⁶²

För Wilsons intresse var platsen han valde att bosätta sig på av stor vikt. När man ser till själva hobbyn jakt och fiske var den tätt kopplat till arbetets verksamhet. Han arbetade inom fiskenäringen och det blev även hans hobby. Ur ett moderniseringsperspektiv finns en distinktion mellan fritiden och arbetstiden i hans sätt att skriva. Wilson berättar att en av de bästa sakerna med hans hem var att han hade närhet till jakt och fiske.

Den som varit absolut aktivaste då det kommer till fritidssysselsättningar som inte varit föreningar är August Sundquist. Han sjöng både i sångkör och fotograferade på sin fritid. Värt att komma ihåg var att han också var en av dem som bedrev egen firma och på så vis även bestämde själv över sin fritid. En hobby hade Sundquist redan på unga dagar. Under några år i Finland spelade han fiol, utan någons hjälp.¹⁶³ Musiken var alltså någonting han haft med sig hela livet. Den konstnärliga ådran som Sundquist verkar ha besuttit kommer även fram i hans intresse fotografering. Hans fotografiintresse verkar också ha sträckt sig över en längre period. ”Mitt sidointresse och hobby har varit fotografi. Då bilderna kom i vitt och svart gjorde jag själv allting färdigt, men färgbilderna har jag lämnat åt specialisterna”¹⁶⁴

Att vara en aktiv föreningsmänniskan, som diskuteras i kapitlet ovan, kunde ses som en hobby eller en aktivitet som i vissa fall främjade arbetssituationen. Ett intresse var något som emigranterna både kunde ha i Finland och i Amerika, såsom nämns i några av fallen ovan. Hobbyerna var dock beroende av mängden fritid och i den bemärkelsen fanns det en tydlig skillnad när det kommer till det Finland de lämnade och det Amerika de anlände till.

¹⁶² Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 84–85.

¹⁶³ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 57.

¹⁶⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 59.

3.3.1. Konsumtion och modernisering

En viktig del av fritiden som också hade starka kopplingar till det som diskuterats ovan beträffande föreningsliv och fritidsintressen var konsumtion. Konsumtion och modernisering var och är något som haft en stark koppling. Moderniseringsprocesserna effektiviserade flera olika sfärer i samhället, vilket gjorde att exempelvis produktionen av olika varor ökade. Arbetsmöjligheterna ökade och människorna urbaniserades för att vara närmare arbetserbjudandena. Ur det moderna tänket växte en ivrigare konsument fram och en ökad konsumtion.¹⁶⁵ Processer som effektiv produktion, social rörlighet och ökad individualitet i det moderna konsumtionssamhället var inte lösryckta fenomen utan allt var en del av ett större sammanhang för att kunna bilda ett konsumtionssamhälle.

Redan på 1860-talet myntade den amerikanska författaren Ralph Waldo Emerson att alla amerikaner i det amerikanska samhället var konsumenter av något slag. Under den här tiden var konsumenten inte lika synlig som senare, men något betydligt synligare var ökningen av konsumtion av service och varor. Konsumtionen i Amerika ökade statistiskt kraftigt från början av 1800-talet till mitten av 1800-talet. En faktor i ökningen var den tidiga immigrationen till Amerika, påpekar den amerikanska historikern Simon J. Bronner. År 1899 fick konsumtion och status i Amerika en stark koppling. Genom att påvisa hög konsumtion av relativt onödiga varor visade man också att man var en del av högre status i samhället.¹⁶⁶ Den amerikanska historikern Lizabeth Cohen har i sin bok, *A Consumers' Republic: The Politics of Mass Consumption in Postwar America*, diskuterat detta fenomen i Amerika. Det riktiga uppsvinget av det amerikanska konsumtionssamhället kom i slutet av 1890-talet och på 1920-talet. Cohen beskriver något som brukar kallas för den första vågen av konsumtionsfenomenet. Den andra vågen kom efter den stora depressionen 1929 och varade mellan 1930 och 1940-talet¹⁶⁷

I den första vågen var konsumentens plats inte lika tydlig som i den andra vågen. Under den första vågen var den progressiva rörelsen en viktig spelare. Den bestod av individer som kämpade för en rättvisare arbetsmiljö. Den progressiva rörelsen i Amerika såg under den första vågen konsumenterna som en ny del av det amerikanska samhället. Precis som med intressen som formande individen försökte samhället forma konsumenten till något som inte skulle problematisera utvecklingen av samhället. Individperspektivet var inte viktigt. Individernas röst

¹⁶⁵ Heinonen, s. 10.

¹⁶⁶ Bronner, s. 60.

¹⁶⁷ Lizabeth Cohen, *A Consumers' Republic: The Politics of Mass Consumption in Postwar America* (New York 2003), s. 21.

i samhället gjordes mera hörd, och främst ville den progressiva rörelsen söka mer direkt demokrati och påverkan på samhället. Viktiga spelare i den här utvecklingen för den progressiva rörelsen var också de små konsumenterna, exempelvis hemmafruarna. I de olika lokala samhällena satte dessa hemmafruar ner foten och bojkottade de högra priserna för att få till en förändring. Under 1920-talet växte den kommersiella konsumtionen till följd av det som utspelat sig i seklets början. I slutet av 1920-talet, strax före börskraschen, var konsumtionssamhället ett fenomen som påverkade alla amerikanska medborgare oavsett ekonomisk status. Konsumtionen tedde sig olika på olika ekonomiska plan, påpekar Cohen. Viktigt att poängtera är att 1930 kunde de flesta som bodde i Amerika identifiera sig som konsumenter.¹⁶⁸

I materialet finns det såväl sådana som bidrar till och arbetade med en modern konsumtion som de som bidrar genom att vara en större konsument. Alla emigranter var konsumenter i ett konsumentssamhälle och alla påverkas av konsumtion hur man än vrider och vänder på fenomenet. Det är dock viktigt att belysa att konsumeringen ter sig olika från fall till fall. Vissa av emigranterna hade en återhållsam attityd mot köphetsen av varor och tjänster, medan andra hade större köpbenägenhet. Viktigt att betona är att faktorer som bakgrund, ekonomi och plats bidrog till vilka konsumtionsvanor emigranterna hade. När det gäller den ekonomiska faktorn på så vis att man genom närläsning märker en skillnad i de ekonomiska förutsättningarna och attityderna mellan emigranterna. En skillnad av detta slag syns på ett tydligt sätt mellan August Sundquist och Erick Johansson. Sundquist hade pengar över till intressen, resor och annat. Johansson fick fundera över sin användning av pengar och var mer återhållsam. Dessa två kom båda från landsbygden och åkte med cirka tio års mellanrum till Amerika. Tiden blir således en viktig faktor i detta fall. Johansson mötte ett mindrepräglat konsumtionssamhälle än Sundquist som mötte ett mer utvecklat.

Emigranterna i materialet kom alla från den finländska landsbygden, vilket var en plats som till skillnad från den urbana staden utvecklades långsammare. Under 1800-talet var det ännu jordbrukarens arbetsklocka som bestämde vardagen. Konsumtionssamhället i Finland var ett mycket senare fenomen än det var i Amerika och på så vis hade ännu inte emigranterna mött en ännu utvecklad konsumtion. Finland hade en sen industrialisering och modernisering av samhället, men då den väl skedde på 1900-talet skedde den snabbt. Ett modernt konsumtionssamhälle i modern syn växte fram först efter andra världskriget, enligt den finska konsumtionsforskaren Visa Hienonen. Han menar också att de små fröna av ett modernt

¹⁶⁸ Cohen, s. 21–22.

konsumtionssamhälle som i Finland i slutet av 1800-talet börjat gro mötte en nedfallande kurva av konsumtion efter andra världskriget fram till 1950-talet.¹⁶⁹ Moderniseringsprocesserna i det finska konsumtionssamhället tog fart på 1960-talet.¹⁷⁰

3.3.1.1. Resor

Turism har under stora delar av historien existerat i någon form. Turismens form och syfte har varierat, men njutningen och glädjen att upptäcka har varit påtagligt i olika former. Den moderna turismen eller den turism som liknar den som existerar idag är ett 1700-talsfenomen. Redan under antiken fanns en typ av resetänk. Vid fornminnen i Egypten har man hittat romerska målningar som vittnar om att de rest dit. Turismen har ofta kopplats ihop med resurser och möjligheter till denna njutning. Med andra ord har konsten att resa varit en lyxkonsumtion. I vissa former har också resor setts i ett utbildningssyfte såsom under 1500-talet när akademikern företog sig bildningsresor.¹⁷¹

Som en efterverkan av exempelvis den ökade konsumtionen och fritiden i det amerikanska samhället skapades fritidsresan och ett mobilare folk. Marguerite S. Shaffer beskriver denna ökade mobilitet på ett lite mer nyanserat sätt i antologin *Beeing elsewhere. Tourism, consumer culture, and identity in modern Europe and North America*. I kapitlet, *The national parks as national assets 1914-1929*, påpekar hon att det var flera olika strömningar och händelser som banade väg för en ökad turism. Redan under slutet av 1700-talet och nästa århundrade skedde förändringar i det amerikanska samhället som hade påverkan på den ökade nationalistiska identiteten, såsom traditioner och nationella symboler. För att skapa en mer enhetlig stat var staten, arbetsledarna och andra regionala institutioner villiga att uppmuntra olika traditioner som hade med nationsbyggande att göra. Ett exempel på detta gav delstater i Amerika nationella lov. Liknande företeelser var exempelvis nationella högtider, politiska ritualer och minneshandlingar. Tiden efter det amerikanska inbördeskriget präglades av en stark nationalism som tog sig i uttryck i bland annat en mer byråkratiserad nation och ökad presidentmakt. Detta bidrog också till att staten fick mera inflytelse över den kommersiella sidan. Istället för att förena nationen gav denna typ av nationalism en mer klyftbildande effekt,

¹⁶⁹ Heinonen, s. 4–5.

¹⁷⁰ Heinonen, s. 5.

¹⁷¹ Nationalencyklopedin webbsida: <<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/turism>>. 21.1.2019.

vilket skapade diskussioner om ideal och hur en gemensam amerikansk linje skulle skapas i samhället. Linjens primära roll var att hålla det lugnt i samhället så att inte oro skulle skapas. I början av 1900-talet hade Amerika många olika roller i världsdynamiken, bland annat som imperialist, internationell medlare och som ekonomisk stormakt. På nationell front hände också stora förändringar, vilket påverkade folket, främst skedde en delning rent kulturellt. Smältdegeln Amerika var full av olika kulturer och folkslag som levde sida vid sida om varandra, vilket ledde till en identitetskris hos vissa amerikaner. Ett nationalistiskt problem uppstod och man hade svårt att hitta det gemensamma i en nation som präglades av förändring, både internationellt och nationellt.¹⁷²

Individen hamnade lite i skymundan under de stora processerna och för att skapa en amerikansk identitet och något som kunde förena de amerikanska individerna lades mer vikt vid turism, främst vid nationsuppbyggande turism. Det var alltså i en atmosfär av förändring och nationalism som turismen blev möjlig i Amerika, men också i samverkan med industrialiseringen. Turismen huvudsakliga uppgift i Amerika lades vid nationsuppbyggande, vilket medförde att tyngdpunkten av marknadsföring lades vid exempelvis mera historiska platser, kulturellt viktiga platser och amerikansk natur. Genom att befästa en bild av ett Amerika med storslagen natur så väl som en bred och unik kulturell rikedom väcktes en patriotisk anda.¹⁷³ I andan av nationalism och statsuppbyggande under 1800-talet och början av 1900-talet växte en amerikansk turism fram. Faktorerna som påverkade turismen var många och det var inte bara ett fenomen som skapade fritidsresan.

Enligt S. Shaffer skapades specifikt den moderna turismen i Amerika mellan 1880 och 1940, vilket var perioden för när emigranterna i materialet anlände till Amerika och vistades i landet. Under den här tiden anammades den gamla elitens vanor fast i lite annan form för att passa det moderna konsumentssamhället. En mer riktad turistindustri skapades i Amerika under denna tidsperiod. Reseindustrin försökte få fram budskapet att resandet var något som varje amerikansk individ hade rätt till. Det var en typ av en ritual där identitetssökande var i fokus. Inom industrin kom flera olika yrken och strukturer till som endast arbetade för turistindustrin, såsom planerandet av resrutten, nationalparker och guideböcker för platser och så vidare. De som marknadsförde de olika resmålen utnyttjade det nya konsumentssamhällets mera aktiva handel. Vid marknadsföringen av olika turistmål kunde de som arbetade med marknadsföringen välja att upphöja turistmålets kulturella värden för amerikanaren, just i syfte för att skapa något

¹⁷² Marguerite, S. Shaffer, 'Seeing the nature of America. The national parks as national assets, 1914-1929', *Being elsewhere. Tourism, consumer culture, and identity in modern Europe and North America*, Redaktör: Shelley Baranowski & Ellen Furlough (Ann Arbor 2001), s. 156–157.

¹⁷³ Shaffer, *Seeing the nature of America*, s. 157.

gemensamt. Marknadsföraren kunde också välja att dölja annat, som inte var intressant för kulturella gemenskaps faktorn. Främst var det ännu de människor med pengar som motiverades att göra dessa resor för att hitta sin inre amerikan eller för att upptäcka nya ställen. Turismen var även en vit syssla, som många andra moderniteter i och med att det under perioden ännu fanns en klyfta mellan svarta och vita.¹⁷⁴ För emigranterna var det också pengar som bidrog till om det gick att resa.

I Finland, likt de andra diskuterade områdena, var turismen och fritidsresan ett lite senare förekommande fenomen. Någon riktig turism fanns aldrig i Finland under 1800-talet eller början av 1900-talet. Att resa var en avlägsen dröm som inte hörde till vanligt folk att tänka på. Det riktiga resandet i Finland fick sin start först på 1950-talet och framåt. Efter krigstiden var Finland ett land i behov av uppbyggelse. Att resa och upptäcka var inte av prioritet. I andra industriländer hade en ökad turism i takt med ökningen av industrier växt, vilket i ett senare tillfälle också skulle ske i Finland. I och med accelerationen av konsumtionssamhället blev allt betydande i Finland fick också resandet i landet ett uppsving. För medborgaren i Finland blev resandet en viktig motpol till resten av vardagen. I det stadiet när Amerika diskuterade naturen och hur man skyddade den var miljöpåverkan och resande inte något man i Finland diskuterade. Vårdandet av naturen var redan på 1800-talet i Amerika något staten ville utåt visa vördnad om genom att upprätta nationalparker.¹⁷⁵ Detta var inte aktuellt före 1938 i Finland vid upprättandet av Porkkala nationalpark.¹⁷⁶

Genom den här sammanfattningen kan man se att Amerika och Finland var i olika tidsrum beträffande turismen. Finland var sen i utvecklingen och hårt drabbat av omständigheter runt omkring som dröjde processen till en tid efter andra världskriget. I Amerika växte en modern turism fram snabbare än i Finland. Viktigt att poängtera är att det alltid finns regionala skillnader. Turismen dyker inte upp över en dag i exempelvis Finland.

Att resa var någonting som hörde till emigranternas möjlighet att själv välja om han skulle göra det. Valet att resa blev påverkade av individens egen bestämmande rätt och omständigheterna i omgivningen, det vill säga möjligheten att kunna resa. Ifall emigranten skulle stannat i Finland skulle inte resan eller mobiliteten med all säkerhet vara möjlig i lika stor mån som i Amerika. Hemmalivet, familjen, statsförtrycket och omständigheterna skulle ha tagit upp allt för stor del av emigrantens liv, med stor sannolikhet. Materialet visar att emigranterna hade en stor benägenhet att resa och flytta på sig. Resorna var i form av hemresor,

¹⁷⁴ Marguerite, S. Shaffer, *See America First: Tourism and National Identity, 1880–1940* (Washington, D.C. 2013), s. 5.

¹⁷⁵ Svenska Yles webbsida: <<https://svenska.yle.fi/artikel/2015/04/16/vad-ar-en-nationalpark>>. 21.01.2019.

¹⁷⁶ Pekka Mustonen, *Postmodern Tourism – Alternative Approaches* (Tampere 2006), s. 6.

fritidsresor och annan form av mobilitet. Vidare kommer dessa typer av resor att diskuteras ur perspektivet tradition och modernisering, vilket är avhandlingens teoretiska utgångspunkt.

Den typ av resor som emigranterna företog sig mest var hemresor för att hälsa på sin familj. Möjligheten att resa och hälsa på det forna hemlandet var inte nödvändigtvis något alla emigranter kunde göra. Att resa var dyrt och för många fanns det inte pengar över till det. De flesta emigranterna i materialet reste hem för längre eller kortare perioder. För alla var Amerika det nya hemlandet. Motivet bakom att resa hem var traditionsbundet. Att resa hem påverkades av hemlängtan och längtan till sina rötter och trygghet. Myhrman har diskuterat hemlängtan i sin forskning. Han menar att längtan hem var en del av emigrantens vardag. Hemlängtan skulle också starkt hört ihop med att vara en emigrant och var något som emigranterna måste lära sig att leva med. Genom att återkalla det förflutna blev begäret att mätta den också större. Emigranterna mättade denna hemlängtan genom att samlas med likasinnade eller genom att resa hem. När de väl rest hem och mättat sin hemlängtan reste de tillbaka till sitt nya hem.¹⁷⁷

Alm diskuterade att moderniseringen har olika verkan i tid och rum. Moderniseringen är påverkad av olika faktorer runt omkring. Man kan tolka att detta gäller främst vid kontakt med mottagaren eller den individ eller institution som är påverkad av förändring. I det här fallet tar emigranten emot moderniseringen och det som utvecklingen gav möjligheter till, men motivet bakom var delvis traditionsorienterat. De var moderna i åtanke eftersom de var mobila och såg inte resandet som någon omöjlighet, men vid kontakten och motiv fanns kultur, familj och rötter inblandat.

Motiveringen för att resa hem för emigranterna i materialet var hemlängtan. Det fanns ett begär av att komma hem till sina rötter och hälsa på det land de en gång kallat hem, men också hälsa på någonting som för dem osade trygghet och något bekant. Arthur Wilson och hans fru reste hem i olika omgångar under början och mitten av 1900-talet. De hade arbete och omständigheter som medförde att de inte kunde resa hem samtidigt. Wilson reste främst till sin frus släkt, som var döda när han kom till Finland. Med denna förlust också hans band till Finland i och med att han inte valde att besöka sin familj. Han har i alla fall inte valt att nämna dem. Det som bör nämnas är att Wilson hade stora delar av sin familj i Amerika.

Viktigt att nämna är att Finland också var ett land som genomgår förändring och detta kommer Matt Ström i kontakt med när han valde att resa hem. Han berättar om något som kan tolkas vara ett förstadium till de språkstriderna som bröt ut på 1920-talet. Han beskriver sin hemlängtan och resa hem på detta vis:

¹⁷⁷ Myhrman, *Finlandssvenskar i Amerika*, s. 548–549.

Men nu började en längtan till hemlandet komma, och på hösten 1906 reste vi dit. Det kändes nog trevligare att resa hem än att resa bort. Färden gick mycket bra och vi hade trevligt sällskap. Men då vi kom på den finländska båten, syntes det som att de finsktalande blivit så stora och stolta, att de ville se ned på de svensktalande.¹⁷⁸

Det som förr setts som någonting tryggt och hemtrevligt hade också förändrats. Ur detta citat kan man få fram att Ström fick se en annan dynamik mellan de olika språkgrupperna. Ännu hade inte språkstriderna brutit ut men de låg och bubblade under ytan.

En annan emigrant som flera gånger besökte sin familj i Finland av traditionsbundna motiv var Nils Otto Lind. Han besökte Finland hela tre gånger, 1907, 1923 och 1939. De två första gångerna besökte han Finland för att besöka sin familj och sina barndomsnejder. År 1939 gjorde han dock en lite annorlunda resa i Finland som för denna diskussion in på den andra typen av resa, nämligen turistresan eller fritidsresan. Den resa som gjordes för njutningen och upptäckandets skull.

Under mitt besök i hemlandet på sommaren och hösten 1939 gjorde jag vidsträckta resor i Österbotten, på Åland och i södra Finland. Det var ovanligt trevligt överallt; folket var tillmötesgående och vänligt. Under sommaren deltog jag i tälmöten i Kronoby och i en ungdomskonferens i närheten av Vasa. Korta besök gjorde i Jakobstad och Nykarleby. Sedan stannade jag en tid i Näsby och Yttermark, Närpes, samt Övermark.¹⁷⁹

Enligt tidigare forskning hade ännu inte fritidsresan blivit en vanlig företeelse i Finland. Därav kan man tolka att Lind troligtvis hade blivit inspirerad att göra denna resa i sitt nya hemland Amerika. En resa där upptäckandet av det nya eller nygamla platser var i centrum. Lind hade under sin resa valt att njuta av platser och människorna som bodde på dessa platser han besökte. Han själv härstammade från Terjärv och av citatet att döma rörde han sig i dessa områden, men han vågade sig också längre bort för att upptäcka nya ställen. Erick Johansson har skrivit i sin berättelse om en fritidsresa som han och hans fru genomförde. År 1938 gjorde han och hans fru en resa till Worcester för att hälsa på vänner, på samma gång valde de att njuta av allt en semester innebar.

Min hustru och jag gjorde en resa till Worcester, Mass., sommaren 1938 för att hälsa på gamla vänner och bekanta. Det blev en på allt sätt fin tripp. Vi fick se det beryktade

¹⁷⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 69–70.

¹⁷⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 42.

Niagarafallet. Ävenså var vi ute till en badstrand nära Boston, så vi fick se oceanens vatten – den enda gången sedan vi landsteg för 48 och 49 år sedan¹⁸⁰

Som S. Shaffer nämner i sin analys av turismen och fenomenets utveckling var det amerikanska syftet att lyfta upp natursköna platser och sådant som förenade och förskönade bilden av smältdegeln Amerika. Johansson besöker i detta fall Niagarafallen, som redan under den här tiden verkade vara en plats som lockade människor. Niagarafallen får i detta fall symbolisera det planerade resmålet.

Andra som valde den mer natursköna resan var Erick Alfred Enquist, som efter att ha läst en artikel valde att göra en genomresa i Finland med bil tillsammans med sin fru sommaren 1937. Han berättar om hur de åkte upp till Petsamo för att iaktta midnattssolen och sedan vidare genom Finland. Vid ett senare tillfälle efter andra världskriget valde Enquist också att göra en genomresa genom Frankrike och Tyskland.¹⁸¹ Båda dessa resorna var delvis för att hälsa på familj men främst för resandets skull, det vill säga konsumering av en produkt, när man ser på motivet bakom resan. Emigranterna påverkades av synen på resan i Amerika och i detta fall är det tvetydigt ifall emigrantens resande var traditionsbundet eller moderniseringsbundet. Om motiveringen för resan var hemlängtan eller familj, kan man se resandet ur en traditionsbunden synvinkel, men om motiveringen är njutning och att upptäcka kan man se det som en typ av modernt resande. Dock går det inte förenklat att dra slutsatsen att emigrantens resmönster skulle ha varit kopplat mer till traditionen än moderniseringen. Som det nämns om fritidsresan i sig så var den en del av moderniserings- och samhällsprocesserna i Amerika. Med det i åtanke blir fritidsresan en modern konstruktion. Resan är delvis även en produkt som emigranterna konsumerade, vilket är viktigt att poängtera.

3.3.1.2. Materiella ting

I detta delkapitel kommer de materiella aspekterna av moderniseringen diskuteras, det vill säga det som emigranten rent fysiskt kommer i kontakt med vid flytten till Amerika. Dessa fysiska objekt var sådana som genom moderniseringen av samhället pådrivit evolutionen av exempelvis

¹⁸⁰ Myhrman, *Emigrantbiografier III*, s. 57.

¹⁸¹ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 33.

kläder och fordon framåt. Dessa materiella ting var ting som ännu inte fanns under emigrantens barndom i Finland eller som kom senare till Finland när emigranten redan lämnat landet.

Att konsumera saker har genom historien varit ett tecken på status. Detta gällde också under slutet av 1800-talet. Klasstillhörighet kunde definieras utifrån vad personen valde att visa för omvärlden, rent materiellt. I ett samhälle där hierarki inte fanns kunde statusmarkören vara att man hade en bil. Fritiden och konsumtionen hör också starkt ihop i den här diskussionen. Vid vissa tillfällen kunde människor istället för att konsumera varor, och visa sin status genom materiella ting, konsumera fritid. Genom att konsumera fritiden signalerade de åt resten av världen att de inte behövde arbeta. Dessa personer hade tid för att vara ledig och aktivera sig genom andra intressen.¹⁸²

Något som alla emigranter behövde var tak över huvudet. Många av emigranterna konsumerade flera hus och tomter under sin livstid. Detta hörde väldigt mycket ihop med den stora mobiliteten men också att de åkte dit arbete fanns. Många av emigranterna hade flera hem under sin vistelse i Amerika, i jämförelse med en bofast ort som de hade under sin barndom. Männerna flyttade både själva till olika ställen, men oftast sker flyttarna tillsammans med familjen. Matt Ström hinner under en kort period ha flera olika hus. Vissa köper han medan han bygger andra hus själv. Hemmet var en central plats för trygghet och emigrantens familj.

Bilen var den markör som under sekelskiftet och början av 1900-talet var den tydligaste skillnaden materiellt mellan Finland och Amerika. Amerika som var ett tidigt moderniserat och industrialiserat land hade under 1900-talet en utpräglad bilism. Främst i bakgrund av det rullande bandets tillkomst och produktionen av T-forden som startade 1909. Bilen eller transportfordon som liknar bilens historia sträcker sig till sekelskiftet 1800-tal. Det var i Amerika som bilen slog igenom först för en bredare publik. En av de första bilarna som såldes till allmänheten i det amerikanska kommerssamhället såldes under slutet av 1890-talet. Henry Fords, som var tillverkaren av T-forden, såg tidigt vilken sorts produktion som krävdes för att få ut bilen snabbt, närmare bestämt identiska bilar och snabb produktion. Det var inte bara slumpen som medförde att bilen slog igenom i samhället, utan moderniseringsprocesserna i Amerika hade möjliggjort för en sådan typ av konsumtion. Ekonomin för att köpa en bil fanns i Amerika i och med att en rikare arbetsklass skapats. Bilen var också ett konkurrerande fordon till den tidigt uppfunna järnvägen.¹⁸³

¹⁸² <https://www.scb.se/statistik/LE/LE0101/1976I02/LE0101_1976I02_BR_04_LE103SA0401.pdf>. 30.1.2019, s. 22.

¹⁸³ Encyclopedias webbsida: <<https://www.encyclopedia.com/media/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/model-t>>. 30.1.2019.

T-forden var den bil som också emigranterna i materialet kom i kontakt med. Det är två av nio som nämner bilen och hur de utnyttjade den. Det är August Sundquist och Erick Alfred Enquist. En viktig poäng i den här diskussion är att båda som hade bil också levde en stor del av sina liv i en urban miljö. Enquist var också den emigrant som sist reste över till Amerika. Platsen och tiden blir därav också central. I jämförelse med exempelvis Erick Johanson och Matt Ström, som var två av de tidigare resenärerna och som bosatte sig i en mindre urban plats, var kontakten med moderniseringen mindre för dem. Bilen var förknippad med frihet och resor för emigranterna. August Sundquist ägde en T-ford och med denna åkte han runt för att upptäcka Amerika. Bilen fick också en annan betydelse när hans dotter Ellen blev sjuk. Bilen blev därför också en viktig del av hans resa för sin dotters hälsa.

Naturen i staten Washington är frisk och storslagen. Det var här jag lärde mig att älska mitt nya hemland och blev dess medborgare. Men naturen i Washington har också en annan sida, nämligen fuktighet, som gjorde att Ellen började lida av astma. Vi gjorde därför en tripp i vår modell-T Ford till Kalifornien för att se oss omkring. Efter att ha tänkt över saken beslöt vi att flytta till Los Angeles; det var år 1916.¹⁸⁴

För Sundquist ökade bilen friheten att röra sig fritt och fordonet skapade möjligheter som en flytt till ett ställe där han kunde hålla sin dotter frisk. Frihet var en detalj eller rättare sagt ett ord som också tillverkaren Henry Ford använde sig av som nyckelord rörande bilproduktionen. Begreppet frihet påverkade även synen på användaren och användningen av bilen. Frihetsaspekten och bilen har också den amerikanska forskaren C. Delisle Burns diskuterat. Bilens användning i Amerika under tiden före andra världskriget har en stor påverkan på hur människor uppfattar avstånd och tid. I och med bilen blir dessa mått mindre. Burns nämner att bilens användningsområden var för arbete och njutning under tidigt 1900-tal. Det vill säga väldigt lika de användningsområden bilen är i bruk i idag. Bilen ökade också den tidiga 1900-tals människans världsbild. Från att varit bunden till en plats och transportsträckan mellan arbete och hem blev även allt annat runt omkring tillgängligt, vilket även Sundquist berättelse vittnar om.¹⁸⁵

Erick Alfred Enquist berättar om en intressant aspekt av bilens användning. Enquist tog med sig bilen till Finland för att upptäcka naturen där. Det var alltså möjligt att frakta bilen med båt över Atlanten till Finland för njutningens skull 1937. I Finland utskrevs det första körkortet 1907 till Yrjö Weilin som var affärsman. Den riktiga bilismen och bilens synlighet i samhället

¹⁸⁴ Myhrman, *Emigrantbiografier VII*, s. 58.

¹⁸⁵ Burns, s. 40–42.

växte främst under 1920-talet. Under detta årtionde fanns cirka 1800 bilar i Finland. Vinterkriget satte dock stopp för bilismens utveckling i Finland. Bilantalet sjönk under denna period från 29 000 till 6230.¹⁸⁶

En annan viktig materiell statusmarkör var kläder. Konsumtionen av mode hörde också ihop med moderniseringen av samhället och den växande modeindustrin. Burns beskriver att alla dessa nya trender inom mode medförde en ryggvändning mot det traditionella. Klädindustrin ändrade från att man tidigare ofta tillverkade sina egna kläder till att man började köpa fabriksstillverkade kläder. Ökningen av fabriksstillverkade kläder hade sin utgångspunkt i moderniseringen av klädindustrin. Männens kläder hade längre tillbaka i tiden varit fabriksstillverkade än kvinnorna, påstår Burns. En ökad konsumtion av kläder och klädernas betydelse i ett modernt samhälle hänger också ihop med en högre levnadsstandard. Klyftorna mellan de olika folkgrupperna i det amerikanska samhället fanns fortfarande kvar, men i och med moderniseringen av modet medfördes en neutraliserande och mer jämlikt perspektiv på bärandet av kläder. De fabriksstillverkade kläderna var till för alla.¹⁸⁷

Emigranternas relation till kläder verkar delvis varit präglade av att de mötte någonting nytt och detta skapade en skam för vad de själva bar, men också av obryddhet. Så länge kläderna var hela och dugliga för arbete dög kläderna. Joseph Mann som levde på en skogscamp ville helst att hans kläder skulle vara hela. Fick han hål på kläderna sydde han bara ihop dem. Skogscampen har också en stor betydelse i den här diskussionen i och med att möjligheten till konsumtion av kläder inte troligtvis fanns där i lika stor grad som i staden. En annan som också arbetade en stor del av sitt liv inom skogsarbete var Matt Ström. Han hade dock en lite annan relation till sina kläder än Mann.

Våra kläder från gamla landet hade envar av oss stoppat i en säck, som han bar, stor som en rysk mjölmatta. Men en dag hade någon stulit alltsammans. Då tänkte vi att det måste finnas oärligt folk i landet. Jag måste dock säga, att det var nästans som en syndabörda att dra dessa kläder runt landet.¹⁸⁸

Både att dras runt på dessa kläder var tungt men det går även att tolka det Ström skrivit som att dessa kläder inte var värdiga nog att visas upp i det nya landet. Det fanns en skam i de kläder han hade med sig. Detta kan bero på att kläderna och modet i Finland och Amerika inte var likadan. En person som vittnar om detta var Ström i och med att han kände skam för de kläder

¹⁸⁶ Statistikcentralens webbsida: < https://www.stat.fi/tup/suomi90/lokakuu_sv.html>. 4.2.2019.

¹⁸⁷ Burns, s. 12–17.

¹⁸⁸ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 67.

han tvingades dras med i Amerika. Men tolkningen kan också vara av ett annat slag och inte alls tangera kläder och mode, utan endast det att kläderna var slitna.

Den främsta tiden för modets utveckling skedde under tjugotalet när många gamla regler inom modet bröts och en mer individualistisk tanke i modet började formas. Tjugotalet i Amerika var präglad av materiella nymodigheter och en mer frigjord kultur och ekonomiskt uppsving. En kommersiell upplevelse som en av emigranterna ivrigt väljer att skriva om var hur han fick vara med om att slå världsrekord. Att slå ett världsrekord kan ses som en kommersiell modernisering. Rekord har alltid satts, men att en vanlig finsk landsbyggdspojke från Sideby fått ta del av företeelsen var speciellt. Arthur Wilson arbetade inom fartygsbranschen och fick på en av sina arbetsplatser vara med om en händelse som han i gamla dagar minns tillbaka på.

En annan viktig händelse ägde rum, då jag sjösatte sex fartyg på tre tidvatten i floden. Detta var en ära för mig och är ett världsrekord än i dag.¹⁸⁹

Om man ska sammanfatta emigranternas materiella konsumtion var den inte obefintlig, men den var inte heller den centralaste historien som de valt att berätta. Moderniseringsprocesserna medför ett modernare samhälle med exempelvis nya stilinfluenser, färd- och hjälpmedel. Dessa konsumtionsintryck borde emigranterna ha mött vid flytten till Amerika. De mötte också säkert dessa materiella ting. En medvetenhet om att Amerika skulle bringa nya upplevelser verkar emigranterna ha. Arthur Wilson vittnar om detta i sin berättelse där han skriver om vad han tror väntar i det nya landet, vilket tidigare nämnts. Enligt ovanstående analys nämner emigranterna endast några få materiella ting i sina historier som medfört någon form av upplevelse. Centralaste var bilen och fordonets möjligheter till ökad fri rörlighet, som i Sundquists fall. Att konsumera var någonting emigranterna valt aktivt att inte skriva om. Emigranterna värdesatte hellre mjuka och abstrakta värden såsom trygghet, familj och att klara sig. Det var mer den traditionella och familjära aspekten som kommit fram i deras livsberättelser. Återhållsamheten mot materialism kan ha bottnat i deras bakgrund av återhållsamhet som ofta ses som en traditionell dygd.

¹⁸⁹ Myhrman, *Emigrantbiografier IV*, s. 81.

4. Sammanfattning

I den här avhandlingen har jag velat studera mötet mellan modernisering och tradition i det moderna rummet Amerika. Mötet har realiserats genom att läsa nio stycken emigranternas livsberättelser. Fokus har legat på hur de upplevt detta möte i deras vardag; arbetskarriär och fritid. Metoden som använts är kvalitativ innehållsanalys. Vid närmare läsning märker man att deras upplevelser av mötet med modernisering (Amerika) och tradition (Finland) inte varit svartvita. Alla har de haft olika upplevelser av mötena och vissa har anammat nymodigheter mer öppet än andra.

De frågeställningar som i den här avhandlingen besvarats är: hur upplevde och berättade de nio emigranterna om mötet med det moderna Amerika i förhållande till att de kom från en bakgrund av stark tradition? Med följdfrågan hur syns dessa två element, tradition och modernisering, i deras livsberättelser? Svaret på frågorna blir att alla kommer i kontakt med moderniseringen på olika sätt. Kontakten sker både medvetet och omedvetet. Omedvetet på så vis att de skriver om sina upplevelser i sin text, men de reflekterar inte desto mer över att det de beskriver var nytt. Genom att se ett samband mellan det emigranterna skriver och vad som karaktäriserade ett modernt amerikanskt samhälle ser man en anknytning som tyder på kontakt med det nya. Med medvetet menas kontakt som de själva skrivit ut. Denna sort är mer ovanligt förekommande i livsberättelserna än den omedvetna kontakten med det nya.

I analysen kommer det även fram att alla emigranter inte var lika öppna inför det nya. Många lever liknande liv som de skulle gjort i Finland eller som de beskrivit från sin barndom, medan andra lever livet på ett modernare sätt. På så vis kan även en utebliven kontakt med moderniseringsprocesserna synas, där tradition värdesätts högre. Hur emigranten upplevde kontakten med moderniseringen eller inte var mycket beroende av den ekonomin emigranterna hade, platserna de bodde på och när de kom till Amerika. De som kom tidigare hade benägenhet att uppleva mindre av moderniseringsprocesserna än de som reste över senare. De emigranter som bosatta sig i städer eller kom från en bakgrund av exempelvis folkskola hade tendens att uppleva nya saker mera.

I avsnittet karriär blir det tydligt att emigranterna var i Amerika för att skapa ett bättre liv för sig. Innehållsmässigt kommer det fram att emigranterna förhöll sig positiva till utbildning och hårt arbete. I och med att de själva kom från platser där utbildningen var begränsad satte de högt värde på den i Amerika. Framst ville emigranterna att deras barn skulle ha chansen till en bra framtid genom utbildning. Emigranterna var inte heller främmande för tanken om hårt

arbete och de anammade det amerikanska tankesättet gällande arbete. De skriver gärna också om vilka skolor och utbildningar deras barn gått på.

Fritiden spenderades ur ett traditionsbundet sätt gärna med likasinnade landsmän i föreningar där de bekämpade traditionella problem såsom alkoholism. Emigranterna har gärna skrivit om sin föreningsaktivitet i sina livsberättelser och de nämner stolt titlar det haft. Några av emigranterna nämner att de hade intressen, till exempel fotografering, resor, jakt och fiske. Ur ett moderniseringsperspektiv kan man se resor och fotografering som nymodigheter. Analysen påvisar att resan var ett komplext fenomen. Njutningsresan var den som ur analysen tolkat var den moderna resan. Emigranternas hemresor var också en typ av resa och på vis även en yttring av moderniseringsprocesserna. Man kan argumentera för att dessa typer av resor var traditionsbundna i och med att anledningen till resan var traditionsbundna värden.

När det kommer till att konsumera saker säger tidigare forskning att konsumtion och status i det moderna amerikanska samhället var starkt ihopkopplat. Konsumtion av fritid och ting var saker som redan under 1800-talet sågs som lyx. Under 1900-talet växer konsumtionen i världen och bland de tidigaste i Amerika. Angående konsumtion och de nio emigranterna påvisar mer än hälften av dem en återhållsamhet. Denna återhållsamhet kan ses som en traditionell dygd och bejakandet av begäret att ha saker. Sett ur ett annat perspektiv kan även denna uteblivna konsumtion också varit något de inte valt att ta upp i sin berättelse på grund av andra skäl, såsom att inte skryta eller helt enkelt att de inte haft råd. Konsumtionen och en modernare fritid hör ihop med ekonomin. Bil nämns endast i två av nio personers berättelser och dessa två var båda de som lyckats få bättre arbeten. Med det sagt blir konsumtion, baserat på en analys av dessa emigranter, för det första något som då var starkt kopplat ihop med ett bra yrke som gav konsumtionsmöjligheter. För det andra, ett fenomen som många i den här studien inte valt att nämna.

Vad beträffar emigranternas kontakt med moderniseringsprocesserna i Amerika fanns det tre faktorer som påverkade extra mycket. För det första hade emigranternas yrke en väsentlig roll i skapandet av kontakten med det nya. Alla nio emigranter som kom till Amerika hade ingen yrkesutbildning, utan de tog sig fram genom de små arbeten som de fick här och där. Sex av nio emigranter valde att nöja sig med dessa små arbeten som exempelvis gruvarbetare och sågmöllaarbetare. Vissa valde att vidga vyerna och söka sig uppåt. De som vågade söka högre tjänster och skapa egna arbeten var också de som i större grad kom i kontakt med det moderna Amerika på ett tydligare sätt än de andra. Den andra faktorn som påverkade kontakten med det nya var emigranternas ekonomi. Pengar gav möjligheter till att exempelvis konsumera nya uppfinningar och tjänster i större mån än om emigranterna inte skulle ha haft

pengar. De som det gick bra för hade en större benägenhet att konsumera det nya och tänka i banor av vikten av utbildning. För det tredje var platsen viktig vid kontakt med det moderna. Om de levde mitt ute i skogen eller på landsbygden kommer de högst troligt i mindre kontakt med det moderna än om de lever i Boston eller Los Angeles. Här kan man även dra paralleller till att denna platsbundenhet även var rådande i deras hemland.

Resultatet visar även att det fanns nyansskillnader i hur de som åkte tidigare över till Amerika mötte moderniseringsprocesserna i jämförelse med de som reste senare. I materialet finns det två emigranter som reste till Amerika på sent 1800-tal och dessa sticker delvis ut ur mängden på så vis att de hade en tendens att leva mer likt det liv de levde i Finland, än de andra emigranterna som reste över senare. Tiden och rummets verkan på de tidiga- och senare resenärerna var delvis olika. De två som reste tidigare gjorde det i en annan tid än de andra och de bodde inte i de största urbana städerna där moderniseringen märktes mest. Deras liv kretsade kring hemmet och halvbra arbete. Erick Johansson som var den som reste först berättar även i slutet av sin berättelse att pengar varit ett problem även i Amerika. Exempelvis blev han tvungen att avgå från vissa föreningar på grund av dålig ekonomi. Ekonomin och möjligheten att komma i kontakt med det moderniseringen fört med sig var en faktor till hur emigranterna mötte det nya.

De som reste över senare hade en tendens att komma i kontakt med nya saker och tankesätt som skiljde sig från Finland mer. Många av de som reste över senare berättar om hur de hade möjlighet till fritidsaktiviteter, resor, intressen, studier och arbete, som de inte trodde var möjligt i Finland. Bland de som reste över senare fanns även här skillnader i frågan om vilken plats de bodde på. Mann bodde mycket av sin livstid i en skogscamp och kom därför inte i kontakt med de nya i lika stor grad som Sundquist och Lind som bodde under viss tid i större städer.

Tidigare forskning bekräftar även liknande mönster som den här avhandlingens resultat påvisar. I både Naffs bok och Qants uppsats belystes samspelet mellan tradition och moderniseringen, det vill säga att det ena inte uteslöt det andra. Samspelet mellan gamla kulturella värderingar kan leva vid sidan av en liberalare världssyn och nya sätt att leva sin vardag på. Således blir det även i den här avhandlingen. Det finns ett samspel mellan att anamma amerikanska nymodigheter och att bevara gamla traditioner. Det amerikanska tankesättet främjade och uppmuntrade till hög utbildning, hög arbetsmoral, individualism, ökad konsumering och nya fritidsmöjligheter. De gamla traditionerna uppmuntrade exempelvis stark familj, stark kollektivism, religiositet och hårt arbete. På vissa punkter korrelerar de traditionella värderingarna och de amerikanska, vilket skapar ett samspel. Hög arbetsmoral var

något som emigranterna redan var vana med hemifrån, vilket medförde en ganska enkel anpassning till det amerikanska tankesättet kring arbete. Det nya tankesättet gällande utbildningen var inte lika enkelspårigt som arbete. Många emigranter saknade utbildning och attityden hemifrån var inte uppmuntrande, vilket står utskrivet i Ströms text. I det amerikanska samhället värdesattes utbildning högt och detta var även något som många av emigranterna tog till sig, både när de kom till sig själva och sina egna barn. Det som denna analys säger angående utbildningen stämmer inte överens med det som Arnold S. Feldman och Christopher Hurn berättar i sin studie om ett liknande möte.

Slutsatsen blir att emigranterna var en del av moderniseringen på ett mer omedvetet sätt än medvetet. De som åkte över tidigare påverkades även mindre av moderniseringen och kom även i mindre uträkning i kontakt med det moderna än de som reste senare. Bakgrunden från hemlandet spelade en stor roll i den syn på de nya som emigranterna fick. De som kom från platser med starkare inrutade mönster hade också tendens att leva kvar i dem. Emigranterna väljer att lyfta fram vissa nya saker och berättade gärna om resor, bilar, sina barns och deras egen höga utbildning, höga arbetsmoral, arbetsrealiteter, världsrekord och egna företag. Andra saker väljer de att utelämnas delvis, såsom konsumtionsvanor. Mycket av detta var en del av det moderna amerikanska samhället som de kom i kontakt med. De valde också att idka sin egen tradition i form av exempelvis föreningsliv, resor hem, utebliven konsumtion och starka familjeband. De lever ett liv där nytt och gammalt lever sida vid sida.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta Källor

Myhrman, Anders, *Emigrantbiografier En samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika III* (Åbo 1974).

Myhrman, Anders, *Emigrantbiografier En samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika IV* (Åbo 1974).

Myhrman, Anders, *Emigrantbiografier En samling skildringar rörande finlandssvenskar i Amerika VII* (Åbo 1978).

Statistikcentralens webbsida:

< https://www.stat.fi/tup/suomi90/lokakuu_sv.html>. 11.1.2019.

< https://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu_sv.html>. 11.1.2019.

Statistikmyndigheten SCB webbsida.

<https://www.scb.se/statistik/LE/LE0101/1976I02/LE0101_1976I02_BR_04_LE103SA0401.pdf?fbclid=IwAR3bPOBJd5ryShz1unR03Za1QNEYCleu_r05my0TRX3N_wOQ6BBS1oP9Q>. 15.01.2019.

Tidningar

Björneborgs Tidning

Litteratur

Alm, Martin, *Americanitis- Amerika som sjukdom eller läkemedel* (Malmö 2002).

Anderson, Philip J., Blanck, Dag, *Swedish-American Life in Chicago, Cultural and Urban Aspects of an Immigrant People 1850–1930* (Uppsala 1991).

Arvidsson, Alf, *Livet som berättelse: en studie i levnadshistoriska intervjuer* (Lund 1998).

Baranowski, Shelley, Furlough, Ellen, 'seeing the nature of America. The national parks as national assets, 1914-1929', Marguerite S. Shaffer. *Being elsewhere. Tourism, consumer culture, and identity in modern Europe and North America* (Ann Arbor 2001), s. 155-185.

Burns, Delisle, C, *Fritiden i det moderna samhället* (Stockholm 1936).

Bronner, Simon J., *Grasping Things: Folk Material Culture and Mass Society in America* (Lexington 1986).

Calhoun, Charles, W, 'Industrialization and the rise of big business', Glen Porter. *The Gilded Age: Perspectives on the Origins of Modern America* (Lanham 2006), s. 11–29.

Charlesworth, C, James, *Leisure in America: blessing or curse?* (Philadelphia 1964).

Cohen, Lizabeth, *A Consumers' Republic: The Politics of Mass Consumption in Postwar America* (New York 2003).

Ekbladh, David, *The Great American Mission Modernization and the Construction of an American World Order* (New Jersey 2011).

Elenius, Lars, *Både finsk och svensk: Modernisering, nationalism och språkförändring i Tornedalen 1850–1939* (Umeå 2001).

Feldman, Arnold, S., Hurn, Christopher, 'The Experience of Modernization', *Sociometry, An Issue on Cross-Cultural Studies* volym 29 no 4, redaktör: Melvin Seeman (New York 1966), s. 378–394.

Gelber, Steven M., *Hobbies: Leisure and the Culture of Work in America* (New York 1999).

Gerdtham, Alexander, *Minnen av förintelsen* (Lund 2014).

Goldin, Claudia, D. Libecap, Gary, 'The Political Economy of Immigration Restriction in the United States, 1890 to 1921', Claudia Goldin. *The Regulated Economy: A Historical Approach to Political Economy* (Chicago 1994), s. 223–258.

Goldin, Claudia, F. Katz, Lawrence, *Why the united states led in education: Lessons from secondary school expansion, 1910 to 1940* (Cambridge 1997).

Goldin, Claudia, F. Katz Lawrence, *Human capital and social capital: the rise of secondary schooling in America, 1910 to 1940* (Cambridge 1998).

Hatton, Timothy J., G. Williamson, Jeffrey, *The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact* (New York 1998).

Heidler, David, Stephen, Heidler, Jeanne T, *Daily Lives of Civilians in Wartime Modern America: From the Indian Wars to the Vietnam War* (Westport 2007).

Heinonen, Visa, *Muutoksia suomalaisten vapaaajan vietossa- kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä* (Helsingfors 2008).

Johansson, Anna, *Narrativ teori och metod* (Malmö 2005).

Karlsson, Eva Karin, *Minnet av Amerika- en studie av emigrationen på 1920-talet utifrån sju livsberättelser* (Växjö 2006).

Kostianinen, Auvo, 'Finland's Minority Emigrants', Mika Roinila. *Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration* (East Lansing 2004), s. 219–240.

Krippendorff, Klaus, *Content analysis: an introduction to its methodology* (New York 2004).

Kummel, Bengt, *Emigration från Nykarleby 1880–1914 till länder bortom haven* (Nykarleby 1974).

Liljewall, Britt, *Självskrivna liv. Studier i äldre folkliga levnadsminnen* (Stockholm 2001).

Mustonen, Pekka, *Postmodern Tourism – Alternative Approaches* (Tammerfors 2006).

Myhrman, Anders, *Finlandssvenskar i Amerika* (Helsingfors 1972).

Naff, Alixa, *Becoming American: The Early Arab Immigrant Experience* (Carbondale och Edwardsville 1985).

Qvant, Pontus, *Nakna sanningar från Amerika Moderniserings- och kulturperspektiv från svenskamerikanska berättelser* (Halmstad 2014).

Pehrson, Lennart, *Den nya staden - Utvandringen till Amerika II* (Stockholm 2014).

Shaffer, Marguerite, S., *See America First: Tourism and National Identity, 1880–1940* (Washington, D.C. 2013).

Skarin Frykman, Birgitta, *Arbetarkultur - Göteborg 1890* (Göteborg 1993).

Stave, Bruce M., John, Fulton; Sutherland, Aldo & Salerno, *From the Old Country: An Oral History of European Migration to America* (Hanover 1994).

Strömberg, Johan, 'Den högre utbildningens expansion och studenterna från de svenskspråkiga skolorna i Finland ca 1880–1920', *Historisk tidskrift för Finland* 2 (2007), s. 229–258.

Svenska Yle:s hemsida.

<<https://svenska.yle.fi/artikel/2015/04/16/vad-ar-en-nationalpark>>. 21.01.2019.

Svenska Österbottens landskapsförbund, *Svenska Österbotten Historia: 3* (Vasa 1980).

Talve, Ilmar, *Suomen kansankulttuuri* (Helsingfors 1990).

Tigerstedt, Christoffer, Roos, J.P. & Vilkkö Anni, 'Biografi och kulturanalys', Jonas Frykman. *Självbiografi, kultur, liv. Levnadshistoriska studier inom human- och samhällsvetenskap* (Stockholm 1992), s. 241–265.

Toivonen, Anna Leena, *Etelä Pohjanmaan valtamerentakinen siirtolaisuus 1867–1930* (Helsingfors 1963).

Widjeskog, Hilding, Granroth, Ole, *Emigrantvägar* (Vasa 2006).

Öberg, Peter, *Livet som berättelse: om biografi och åldrande* (Uppsala 1997).

Östman, Ann-Catrin, 'Representativ landsmän, sociologen Anders Myhrmans insamling av emigrantbiografier 1940–1970', *Historisk tidskrift för Finland* 1 (2018), s. 106–137.

Elektroniskt material

Encyclopedia Webbsida.

<<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/political-science-and-government/political-science-terms-and-concepts/separation-powers>>. 5.12.2018.

<<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/education/education-terms-and-concepts/compulsory-school-attendance>>. 11.01.2019.

<https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/industrial-capitalism#THE_AMERICAN_INDUSTRIAL_MODEL>. 12.01.2019.

<<https://www.encyclopedia.com/media/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/model-t>>. 30.1.2019.

Encyclopedia of Chicagos Webbsida.

<<http://www.encyclopedia.chicagohistory.org/pages/1222.html>>. 11.2.2019.

Historynets webbsida:

<<https://www.historynet.com/california-gold-rush>>. 25.1.2019.

Nationalencyklopedins webbsida.

< <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/turism>>. 21.01.2019.

Nationalencyklopedins webbsida.

<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tradition>>. 07.02.2019.

<<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/odd-fellow>>. 07.02.2019.